БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1968 ч.
ИЮНЬ
3
СРЕДА
№ 154 (6997).

Өртээ 2 көп.

Башкыларның Бүгү-эвилел съездизи

МОСКВА. (СЭТА). Башкыларның Бүгү-эвилел съездизи бодунуң ажылын дүүн Кремльдиң Съездилер ордузунга эгелээн.

Съездиниң барык дөрт муң делегаттары бистиң чуртувустуң улусчу интеллигенциязының эң улуг отряды — чырыдыышкынның 2,5 миллион ажылдакчыларын төлээлеп барган.

Даштыкы аалчылар — акы-дунма социалистиг чурттарның төлээлекчилери съездиде олуржуп турар.

Эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, В. В. Гришин, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, В. В. Щербицкий, И. В. Капитонов, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соломенцев оларны съездиниң делегаттары болгаш аалчылары диниттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

ССРЭ-ниң чырыдыышкын министри **М. А. Прокофьев** съездини ажыткан.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Н. В. Подгорныйга** сөс берген. СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң башкыларның Бүгү-эвилел съездизинге байырлыг чагаазын ол номчаан.

Ооң соонда «Ортумак ниити эртем школазының ажылының байдалының болгаш ону улам ыңай экижидериниң хемчеглериниң дугайында» ССРЭ-ниң чырыдыышкын министри **М. А. Прокофьев** илеткел кылган.

БАШКЫЛАРНЫҢ БҮГҮ-ЭВИЛЕЛ СЪЕЗДИЗИНГЕ

Эргим эштер!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели башкыларның Бүгү-эвилел съездизиниң делегаттары силерге болгаш силерниң нүүрүңерден чурттуң улус өөредилгезиниң бүгү ажылдакчыларынга изиг байырны чедирип тур.

Совет школаның эң эки төлээлекчилери ниити эртемниң школаларының ажылын экижидер, аныяк салгалдың өөредилгезиниң болгаш кижизидилгезиниң, күш-ажылчы болгаш хөй-ниитичи ажыл-чорудулгага өөреникчилерниң белеткелиниң шынарын улам экижидер талазы-биле партияның салган сорулгаларын ажыл-ишчи ёзу-биле хандыр чугаалажып көөрү-биле Москвага чыылган.

Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле бистиң улузувустуң чоргаарала — башкыларның чаа кадрлары тургустунган болгаш өскен. Бистиң алдарлыг интеллигенцивыстың эң-не хөй санныг кезии болбушаан, совет башкылар Коммунистиг партияның херээнге чигеглээр чүве чокка бердингени-биле бүгү күштерин болгаш билиглерин калбак улус массаларның чырыдыышкынының херээнге берип, социалистиг ниитилелдиң угаан-бодал болгаш материалдыг байлактарын көвүдедиринге улуг салыышкынын киирип турар.

Аныяктарның өөредилгезиниң болгаш коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле башкыларның эрес-маадырлыг ажылы кайгамчык түңнелдерни берип турар. Совет школаның кижизиткени кижилерниң салгалдары улус ажыл-агыйының бүгү адырларында күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүнүң үлегер-чижээн көргүзүп, эртемниң, техниканың болгаш культураның хөгжүлдезинге чедиишкиннерни шудургузу-биле чедип ап, социализмниң чаалап алыышкыннарының камгалалында көрүнгүр туруп турар. Башкы буянныг күш-ажылы-биле бүгү совет улустуң сеткил-сагыштың ханызындан хүндүткелин болгаш хүлээп көрүүшкүнүн чедип алган.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели аныяк салгалды кижизидер талазы-биле башкыларның хамааты эрес-маадырлыг чоруун бедии-биле үнелеп, улус чоңга кызыгаар чокка бараан болуп турары дээш сеткилдиң ханызындан өөрүп четтиришкинни оларга илергейлеп тур.

Бистиң чуртувус ам үеде коммунистиг тургузуушкуннуң хемчээлиниң болгаш ужур-дузазының талазы-биле аажок улуг сорулгаларны шиитпирлеп турар. Бо байдалдарда бодунуң идейлиг болгаш моральдыг шынарының, эртем билииниң деңнелиниң болгаш күш-ажылга дадыгыышкынының чергезиниң талазы-биле хоочун салгалдың херээн чедиишкинниг үргүлчүлеп, бодунуң Төрээн чуртунга, бодунуң улузунга бердингени-биле бараан болуп шыдаар кижилерни белеткээр дээш школаларның ролю, башкының харыысалгазы дыка улгаткан. Школаның эң чугула хүлээлгези болза, СЭКП-ниң Программазынга, партияның XXIII съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр аныяктарның бүгү-нити ортумак өөредилгезин боттандырарын хандырарында, совет кижини, коммунизмниң тургузукчузун бүгү тала-биле өөрединге болгаш дески сайзырадырынга социалистиг ниитилелдиң аргаларын бүрүнү-биле ажыглаарында болуп турар.

Школа болза амыдыралче кирип турар аныяк кижи бүрүзүнге амгы үениң ниитилел болгаш эртем-техниктиг депшилгезиниң негелделеринге дүгжүп турар ниити билигниң четче билиин бээр аныяк салгалга коммунистиг мировоззрениени хевирлээр, өөреникчилерни коллективизмниң, Төрээн чуртунга ынакшылдың болгаш социалистиг интернационализмниң ёзузунга кижизидер, аныяктарны ниитилелдиң чаагай чоруунга ажылдаарынга белеткээр, буржуаз идеологияның кандыг-даа илерээшкиннеринге шиитпирлиг удурланып шыдаар кылдыр оларны чаңчыктырар ужурлуг. Аныяктарны коммунистиг аажы-чаңга болгаш идейлиг туруштуг чорукка кижизидериниң теттүнмес үнер дөзү болза марксисчи-ленинчи өөредиг, В. И. Ленинниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгазының улуг үлегер-чижээ, Коммунистиг партияның аажок улуг дуржулгазы, ажылчын аңгының, бүгү совет улустуң алдарлыг революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы чаагай чаңчылдары болур.

Школаның мурнунда турар харыысалгалыг сорулганы күүседири чүнүң-даа мурнунда башкыдан, ооң идея талазы-биле быжыкканындан, эртемниг билииинден, педагогика талазы-биле мергежилинден болгаш ниитилел-политиктиг ажылдарга идепкейинден хамааржыр. Коммунизмниң аныяк тургузукчуларын кижизидерде, башкы бодунуң идей-теоретиктиг болгаш профессионал мергежилин доктаамал бедидери эргежок чугула болгаш аныяктарга кажан-даа, каяа-даа үлегер болган турар ужурлуг.

Школаның болгаш башкыларның ажылын улам ыңай экижидеринге чугула рольду педагогика эртемнери ойнап турар, ол эртем улус чырыдыышкынын эртемге үндезилеп тургузар, эң дээре башкыларның дуржулгазын бүгү талазы-биле өөренип көөр болгаш нептередип, байыдар, өөредилге-кижизидилге ажылының деңнелин бедидеринге чаа аргаларны ажыдар сорулгалыг.

Аныяк салгалды кижизидери бүгү партияның, бүгү совет улустуң хереэ болур. Школа дугайында сагыш салыышкын, башкының ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургузары моон соңгаар-даа партия организацияларының, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң болгаш профэвилелдериниң кичээнгейиниң төвүнге турар апаар. Школага ленинчи комсомол болгаш пионер организациязы идепкейлиг дузалажыр хүлээлгелиг. Үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудугларның, совхозтарның болгаш колхозтарның коллективтери, совет эртемниң, литератураның болгаш уран чүүлдүң ажылдакчылары, чурттуң бүгү хөй-ниитизи школага бүгү таланың дузаламчызын көргүзер хүлээлгелиг.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели башкыларның Бүгү-эвилел съездизиниң чедиишкинниг ажылдаарын күзеп турар болгаш совет башкылар, улус чырыдыышкынының бүгү ажылдакчылары партияның болгаш улустуң мурнунга бодунуң бедик хүлээлгезин моон соңгаар-даа алдарлыы-биле күүседир, боттарының күжүн болгаш билиин, чүректериниң чылыын болгаш сагыш-сеткилиниң энергиязын бистиң алдарлыг совет аныяктарывыстың коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге харам чокка бээр дээрзинге бүзүреп тур.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ

ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУ

ТӨӨГҮЛҮГ ЧУГУЛА ДОКУМЕНТ

Москваның хүлээп алыышкыннар бажыңы. Социалистиг чурттарның даштыкы херектер министрлери, дыка хөй даштыкы дипломаттар, журналистер июль бирде ол бажыңче чорупкан. Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге ат салыышкыны аңаа болуп турган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **А. Н. Косыгин**, ССРЭ-ниң камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы **А. А. Гречко**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи **М. В. Келдыш**, совет болгаш даштыкы журналистер олуржуп турган.

Москваның-биле 10 шак 30 минута. ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри **А. А. Громыко**, Великобританияның Совет Эвилелинде элчини сэр **Джефри Харрисон**, Каттышкан Штаттарның Совет Эвилелинде элчини **Ллуэллин Е. Томпсон** столга барып олурупкан.

ССРЭ-ниң өмүнээзинден Керээге бир-ле дугаарында **А. А. Громыко** ат салган. Ооң соонда — Великобританияның элчини сэр **Джефри Харрисон** биле АКШ-тың элчини **Ллуэллин Е. Томпсон** олар ат салган.

Чыылганнарның мурнунга **А. Н. Косыгин** чүве чугаалаан.

Ооң соонда АКШ-тың элчини **Ллуэллин Е. Томпсон** чүве чугаалаан. Бо төөгүлүг документиге Москвага ат салыр аргалыг болганымга сеткилим ханып тур деп, ол медеглээн. Бо Керээ хөй чылдарда ажылдың түңнели болуп, кончуг өөрүнчүг түңнелдерни илергейлеп турар-дыр. Чепсегленишкинниң дүжүрериниң оруунче бо Керээни улаштыр улам ыңайгы улуг базымнар болур деп идегелин элчин илереткен.

Керээге ат салыышкынының ёзулалында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының олуржуп турары улуг ужур-дузалыг деп, Великобританияның элчини **Джефри Харрисон** бодунуң чугаазынга онзалап демдеглээн. Бо дээрге онза чугула Керээ-дир, ол болза улуг болгаш чүткүлдүг ажылдың түңнели-дир.

Моон соңгаар-даа кылыр ажылдар хөй деп, элчин медеглээн. Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң үндезиннери — быжыг үндезиннер дээрзинге бүзүрексей-дир мен. Ынчангаш бүгү-нити тайбыңны быжыглаарының херээнге келир үениң күженишкиннерин идегел-биле көрүп тур мен деп, англи элчин чугаалаан.

Ооң соонда Болгарияның чазааның мурнундан БУР-нуң даштыкы херектер министри **Иван Башев** агаарга, космос делгеминге болгаш суг адаанга ядролуг чепсектиң шенелделерин хоругдаар дугайында Москва керээзинге ат салганының соонда ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээ ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадырының оруунга чаа чугула базым болуп турар-дыр деп демдеглээн. Керээни деткээн КНО-нуң Кол Ассамблеязының резолюциязын бүгү делегейде улустарның өөрүшкү болгаш эки көрүүшкүн-биле уткааны таварылга эвес дээрзин ол онзалап демдеглээн.

Ирландияның премьер-министриниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри **Фрэнк Эйкен** ат салдынган Керээ КНО-нуң Уставын боттандырарының талазында өске-даа дыка хөй керээлерни чарарынга эге базым болур деп демдеглээн. КНО-да өске-даа делегациялар ышкаш, чамдык үелерде улуг күрүнелерниң хөделиишкиннерин шүгүмчүлеп турган бис деп, Ф. Эйкен демдеглээн. Ынчалза-жок ам биче чурттар улуг күрүнелерниң бо Керээни ажылдап кылганы болгаш аңаа ат салыышкынын ажытканы дээш оларга өөрүп четтирген туруп болуру чигзиниг чок.

Герман Демократтыг Республиканың Күрүне чөвүлели болгаш Министрлер Чөвүлели ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээни чүүлдүгзүнүп көрген деп, ГДР-ниң даштыкы херектер министри **Отто Винцер** медеглээн. Немец черге ядролуг чепсекти кандыг-даа арга-биле мөөңнээр чорук ийи герман күрүнениң кайызынга-даа, сырый чурттакчылыг чоннуг бүгү Европага-даа аажок улуг айыыл болур ийик дээрзин ол онзалап демдеглээн.

Ынчангаш бодунуң политиктиг болгаш ниитилел тургузуу бир янзы турза-жок, Потсдам дугуржулгазын ёзугаар Герман Демократтыг Республика ышкаш, шак-ла ындыг хүлээлгелерлиг өске герман күрүне база ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээни кандыг-даа соңгаарладыышкыннар чокка чүүлдүгзүнүп көөр боор дээрзин манап турар бис.

Делегейниң айыыл чок чоруун быжыглаарынга, тайбыңны быжыглаарынга болгаш кады ажылдажылганы хөгжүдеринге шынчы сонуургалдыг бүгү-ле күрүнелер ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге эң чоокку үеде ат салыр болгаш күштүг болдуруп бадылаар боор деп бүзүрелин Чехословакияның даштыкы херектер министри **Иржи Гаек** илергейлээн.

Бо Керээ бодунуң сорулга-болгалазын күүседип, ядролуг чепсекти эндере бүдүрер чорукту улам калбартырынга моондактап, чепсегленишкинни дүжүрери-биле холбаалыг өске-даа айтырыгларны шиитпирлээринге идиг бээр дээрзинге бүзүрелдиг бис деп, ол чугаалаан.

Мындыг чугула документиге ат салып турары-биле холбаштыр бодумнуң өөрүшкүмнү болгаш сеткил ханыышкынымны Польша Улус Республиканың чазааның мурнундан илергейлээрин күзээн ийик мен деп, ПУР-нуң даштыкы херектер министриниң хүлээлгезиниң күүседикчизи **Юзеф Виневич** медеглээн.

Бо херекке күженишкиннери болгаш чедиишкиннери дээш Совет Эвилелинге, совет дипломатияга польша чазактың мурнундан байыр чедирерин чөпшээреп көрүңер. Чогум-на харын Москвага — тайбыңның болгаш депшилгениң нүүрүнде улустары аажок улуг каражага таварышкан күрүнениң найысылалынга бо документиге мындыг байырлалдыг байдалда ат салып турары таварылга эвес-тир деп, ол чугаалаан.

Румынияның Социалистиг Республиказының даштыкы херектер министри **Корнелиу Мэнеску** Керээге ат салыышкыны чүткүлдүг дипломаттыг ажыл-чорудулганың, калбак болгаш үр чугаалажыышкыннарының түңнели-дир, ол бүгүнүң түңнелинде КНО-нуң дагын ажылдап эгелээн 22 сессиязынга Керээни бадылаашкыннарның хөй нуруузу-биле чүүлдүгзүнүп көрген деп демдеглээн.

Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээ кончуг чугула акт болуп турар, ону күүседири келир үеде чепсегленишкинни бүгү-нити дүжүрериниң болгаш дүшкүүрлүг чорукту бүгү-нити чавырылдырарының, а ол ышкаш күрүнелер аразынга тайбың кады ажылдажылганың талазынга ап чорудар хемчеглерге таарымчалыг, чаагай салдарын чедирер деп, ол чугаалаан.

Социалистиг чурттарның Москвада келген даштыкы херектер министрлери, а ол ышкаш бо төөгүлүг документиге боттарының адын салыр кылдыр чазактарындан төлээлеттирген, ССРЭ-де дипломаттыг төлээлерлериниң баштыңнары Керээге ат салган. Керээге ол хүн 36 күрүнениң төлээлекчилери ат салган.

Керээге ат салыышкынының үезинде совет болгаш даштыкы 200 чыгаан журналистер турган.

(СЭТА-ның тускай корр.).

Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге ат салыышкынының үезинде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш А. Н. КОСЫГИННИҢ чугаазы

Эргим эштер болгаш дээргилер!

Күрүнелерниң хөй кезииниң — КНО-нуң кежигүннериниң — чүүлдүгзүнүп көргени улустар аразының бо чугула документизинге — ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге ат салыры бөгүн эгелеп турарынга ханы сеткил ханыышкынын Совет чазактың даалгазын ёзугаар илередирин чөпшээреп көрүңер. Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээни чарары — тайбыңга ажыктыг улуг тиилелге-дир. Ядролуг чепсек тыптып келген өйден бээр-ле Совет Эвилели ядролуг айыылдан кижи төрелгетенни чайладыр дээш, быжыг болгаш чайгылыш чок туржуп келген. Ядролуг чепсектиң моон соңгаар нептерээринге моондак болуп, ынчангаш ядролуг дайынны өскүдериниң айыылын эвээжедип турар болганда, ук Керээ ол сорулганы чедип алырынга чугула базым болур.

Бөгүн Керээге ат салырынга хөй бөлүк күрүнелерниң киржип турары улустар аразының бүгү кижи төрелгетенге амыдыралчы чугула харын айтырыгларының бот-боттарынга хүлээп алдынып болур шиитпирлериниң тып ап болур-дур деп чүвени бүзүрелдиг чугаалап турар-дыр. Керээни ажылдап кылырынга улуг күженишкиннер болгаш үр чугаалажыышкыннар негеттинген, аңаа аңгы-аңгы социал системаларлыг күрүнелер, ядролуг болгаш ядро чок, улуг болгаш биче, сайзырангай болгаш хөгжүп эгелеп орар чурттар киришкен. Керээ күрүнелерниң илереткен хөй санныг күзелдерин болгаш саналдарын илередип, ядролуг чепсекти нептеретпезиниң айтырыын шиитпирлээринге аңгы-аңгы үзел-бодалдарны өөренип көрүп турар, ынчаарга ону чүүлдүгзүнүп көрген бүгү күрүнелер кол чүүлге — ядролуг чепсектиң нептерээрин болдурбазының эргежок чугулазынга чөпшээрешкеннер.

Керээге чугула немелде болза, Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге чоокку хүннерде хүлээп алган Керээниң киржикчилери — ядролуг эвес чурттарның айыыл чок чоруунуң магадылалының дугайында шиитпир болур-дур. Совет чазак ол шиитпирни чайгылыш чок күүседир апаар дээрзиниң дугайын Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге медеглээн.

Беш чыл мурнунда мында, Москвага, үш кавыга ядролуг шенелделерни хоругдаар дугайында Керээге ат салган бис. Ооң соонда космос делгемин шериг сорулгаларынга ажыглаарын хоругдап турар Керээни чарган болгай. Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээ-биле кады ол бүгү болза чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин кызыгаарлаар угланыышкынга практиктиг базымнар болуп, чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле бурунгаар шимчээшкинге улам таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар.

Совет чазак ядролуг шенелделерни нептеретпес дугайында Керээниң чаагай бодалдың ёзузунга ядролуг чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин соксадыр болгаш ядролуг чепсекти дүжүрер талазы-биле ажыктыг хемчеглер дугайында чугаалажыышкыннарны чорударын киржикчилерге хүлээдип турар чүүлдерин улуг ужур-дузалыг кылдыр көрбүшаан, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин соксадыр болгаш чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле хемчеглерниң соңгаарлаттынмас чамдык хемчеглерниң дугайында Меморандумну хүлээп алган болгаш бүгү чазактарже чорудуп берген. Оларның аразында ядролуг чепсекти ажыглаарын хоругдаары, ядролуг чепсекти бүдүрерин соксадыры, ооң курлавырларын кызырары болгаш узуткаары, стратегтиг чепсекти чедирер херекселдерни кызыгаарлаары болгаш соорту кызырары база өске-даа ол ышкаш хемчеглер кирип турар. Совет чазак тайбыңны быжыглаарынче угланган болганда, ол Меморандумну онза ужур-дузалыг кылдыр көрүп турар. Чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле Совет чазактың саналдап турар хемчеглерин хары угда азы үе-чадалап боттандырар чорук чепсегленишкиннерни эндере бүдүрерин соксадыры дээш, чепсегленишкинни дүжүрериниң кол-кол айтырыгларын шиитпирлээри дээш демиселдиң херээнге улуг салыышкын болур апаар.

Меморандумну делегей күрүнелериниң чазактары чогуур кичээнгей-биле көөр, ол болза чоокку үеде бодунуң ажылын катап үргүлчүлээр чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле 18-тиң күрүнелериниң комитединге чугаалажыышкынның бүгү талалыг болгаш чугула чүүлү болур дээрзинге идегелди илередирин чөпшээреп көрүңер, ооң түңнелинде чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле тодаргай түңнелдерни чедип алыр арга болдунар, ону делегейниң бүгү улустары манап турар.

Краснодар крайның колхозтары болгаш совхозтары чаа дүжүттүң тараазын күрүнеге дужаарын эгелээн. Усть-Лабинск тарааны хүлээп алыр пункт — Кубаньда эң улуг пункттарның бирээзи. Ооң ийи элеватору хүнде 6 муң тонна тарааны хары угда хүлээп ап болур.

ЧУРУКТА: Усть-Лабинск тараа хүлээр пункттуң тарааны хүлээп ап турары.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ССРЭ-ниң чазааның МЕМОРАНДУМУ

Чепсеглээшкинни эндере бүдүрерин соксадыр болгаш чепсеглээшкинни дүжүрер талазы-биле чамдык соңгаарлаттынмас хемчеглерниң дугайында меморандумну ССРЭ-ниң чазаа кылган.

Социалистиг чурттарның, тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң идепкейлиг демисели ядролуг чепсекти эндере бүдүрериниң кавызын кызырарынче болгаш чепсеглээшкинни дүжүреринче угланган элээн каш практиктиг базымнарны боттандырар арганы берген деп, документиде чугаалап турар. Атмосферага, космос делгеминге болгаш суг адаанга ядролуг чепсекти шенээрин соксадыр дугайында Москва керээзин дараалаштыр күрүнелерниң космос делгеминге ажыл-чорудулгазының принциптериниң дугайында керээ улашкаш, космосту ядролуг чепсекке ажыглаарын хагган. Тайбыңның херээн быжыглаарынга чугула ужур-дузалыг болгаш чепсегленишкинни эндере бүдүрерин соксадыры дээш, ядролуг чепсекти хоруур болгаш узуткаар талазы-биле эң-не ажыктыг хемчеглерни боттандырары дээш улам ыңайгы демиселге таарымчалыг байдалды тургускан Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээ ам ажылдап кылдынган болгаш ат салырынга белеткеттинген.

Тайбыңны хандырарының эрге ажыктары чепсегленишкинниң эндере бүдүрерин болгаш кызыгаарлаарынче, чепсегленишкинни дүжүреринче угланган улам ыңайгы базымнарны кылырын негеп турар. Агрессчи күштерниң идепкейжээниниң түңнелинде улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чорук күштелгенде, АКШ-тың Вьетнамда агрессчи дайыны күштелип турда, чамдык араб күрүнелерден күш-биле эжелеп алган девискээрлерин Израильдиң эжелеп чагырары үргүлчүлеп турда, бо дээрге улам чугула болуп турар.

Чепсегленишкинни эндере бүдүрерин соксадыр болгаш чепсеглээшкинни дүжүрер талазы-биле соңгаарлаттынмас хемчеглерни эң чоокку үеде амыдыралга боттандырар дугайын дугуржуп алырын Совет чазак бодунуң Меморандумунда саналдап турар. Оларга хамааржырлар болза:

ядролуг чепсекти ажыглаарын хорууру;

ядролуг чепсекти бүдүрерин соксадыр, ооң курлавырларын кызырар болгаш узуткаар талазы-биле хемчеглер;

стратегтиг чепсектерни чедирер чепсектерни кызыгаарлаары болгаш дараазында кызырары;

ядролуг чепсек чүдүрген бомбардировщиктерниң национал кызыгаарындан дашкаар ужарын хорууру. Ракета ап чоруур суг адааның хемелериниң эжиндирер зоналарын кызыгаарлаары;

ядролуг чепсекти чер адаанга шылгаарын соксадыры;

химиктиг болгаш бактериологтуг чепсектерни ажыглаарын хорууру;

даштыкы шериг баазаларын узуткаары;

чепсеглээшкинни девискээрлер аайы-биле дүжүрер талазы-биле хемчеглер;

далайлар болгаш океаннар дүптерин тайбың ажыглаары.

Совет чазак үстүнде айыттынган хемчеглерни саналдавышаан, чепсеглээшкинни бүгү-нити болгаш бүрүн дүжүрериниң айтырыгларын шиитпирлээринге тодаргай түңнелдерни чедип алыр дээш бүгү күженишкиннерни салырының эргежок чугулазынче кичээнгейни угландырып турар деп Меморандумда демдеглеп турар. Бо айтырыг талазы-биле чугаалажыышкыннарны Чепсеглээшкинни дүжүрер талазы-биле 18 күрүнелериниң Комитединге идепкейжидери чугула деп Совет чазак санап турар. Ооң-биле кады ол, КНО-нуң Кол Ассамблеязының чепсеглээшкинни дүжүрер талазы-биле Бүгү-делегей конференциязын эрттирер дугайында шиитпирин боттандырары дээш туржуп турар болгаш ындыг конференцияны чыылдырары кижи төрелгетенниң мурнунда турар бо чугула сорулганы шиитпирлээринге дөгүм болур дээрзинге бодунуң бүзүрелин илергейлеп тур.

Тайбың дээш демиселдиң айтырыгларынга бодунуң принципиалдыг шугумун удуртулга болдурбушаан, Совет Эвилели социалистиг чурттар-биле, тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелер-биле кады ажылдап тургаш, ядролуг дайынның айыылын чайладырын, агрессияның күжүн кыңчыктырбазын, чепсеглээшкинни дүжүрериниң калбак программазын боттандырарын чедип алыр дээш оралдажыр деп Меморандумнуң түңнелинде чугаалап турар. Совет чазак чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр болгаш чепсеглээшкинни дүжүрер талазы-биле соңгаарлаттынмас хемчеглер талазы-биле дугуржулгаларны чедип алыр дээш бүгү-ле эргежок чугула чүүлдерни кылырынче бүгү күрүнелерни кыйгырып турар.

(СЭТА).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Өөреникчилерни өөредириниң болгаш коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге улуг ачы-хавыязы дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму 1968 чылдың июль 1-де Чарлыы-биле эң-не шылгараан 70 башкыларга **Ленин** орденин болгаш **«Хадыыр болгаш Маска»** алдын медальды бербишаан, **Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры** атты тывыскан.

Ооң иштинде Тыва АССР-ден Ак-Довурактың ортумак школазының башкызы Сарыглар Саяты **Тамдың-оол** бар.

(СЭТА).

А. Н. Косыгин ВДР-ниң чазак төлээлерин хүлээп алган

Июль 1-де Кремльге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ВДР-ниң чазааның премьер-министриниң оралакчызы Ле Тхань Нги баштаан Вьетнам Демократтыг Республиканың чазак төлээлерин хүлээп алган.

Найыралдың болгаш бот-боттуң бүрүн билчир чоруктуң байдалынга эрткен беседаның үезинде ийи чурттарга сонуургалдыг политиктиг, экономиктиг болгаш шериг кады ажылдажылганың айтырыгларын чугаалажып көрген.

(СЭТА).

Стратегтиг чепсегленишкинни эндере бүдүрерин шеглээринге хамаарышкан айтырыглар талазы-биле чугаалажыышкыннарга

Шаап халдаашкынныг стратегтиг ядролуг чепсекти чедирериниң системаларының-даа база баллистиктиг ракеталарга удур камгалалдың системаларының-даа талазы-биле комплекстиг кызыгаарлаар болгаш кызырар дугайында чугаалажыышкыннарны чоокку үеде эгелээрин дугуржуушкун ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың чазактарының аразында чедип алдынган.

МАСТЕР—БҮДҮРҮЛГЕНИҢ ОРГАНИЗАТОРУ

Күрүне планының болгаш алдынган хүлээлгелерниң чедиишкиннинг күүселдези инженер-техниктиг ажылдакчылардан, ылаңгыя бүдүрүлгениң удуртур ажылдакчыларының ортумак звенозу — мастерлер, ээлчег участок, колонна начальниктериниң организаторжу ажылындан дорт хамааржыр.

Ону барымдаалааш СЭКП Кызыл хооркому чоокта чаа хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг болгаш транспорт организацияларының ортумак звенозунуң ажылдакчыларының актив хуралын чыылдырып эрттирген. Аңаа В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге холбаштыр алдынган хүлээлгелерниң күүселдезин хандырар талазы-биле айтырыгны чугаалажып, ажыктыг санал-оналдарның солчуушкуну болган. Ол хуралдың бүгү талалыг ажыктыг болганын демдеглээр херек.

«Мастер бүдүрүлгеде кол кижи» деп чугааны үргүлчү дыңнаар бис. Ол черле шын. Материалдыг чүүлдерни тургузуп турар бүдүрүлге чорудулгазының башкарыкчызы мастер ажылчыннарындан чаңгыс-даа хүн хоорулбайн турар болгай. Бүдүрүлгени доктаамал удуртуп турар кижи болганында бүгү ажылчыннарның аажы-чаңын, нийти билиин, арга дуржулгазын, чедер, четпезин, кандыг ажылга сундулуун мастер кымдан артык билир.

Кандыг-даа участокта бүгү ажылчыннарның кылыр ижи мастерниң айтышкынындан эгелээр. Күрүне планының чогуур хуусаазында күүселдези хамааржышкан ажылын мастер кандыг техник-экономиктиг көргүзүглерни ажыглап тургаш кылдыртырындан хамааржыр. Ажылчын бүрүзүн кылыр ажыл, эт-херексел, материалдар-биле бүрүн хандыргаш, бүдүрүлге чорудулгазын техниктиг документация ёзугаар графикти сагып тургаш, ажылды организастаары мастерден хамааржыр.

Кызылдың үлетпүр бүдүрүлгелеринде, тудуг болгаш транспорт организацияларында ортумак звенонуң 478 удуртукчу ажылдакчылары бар. Оларның 128-зи коммунистер, 48 хуузу ортумак болгаш дээди эртемниг. 55 мастерлерниң бүдүрүлге стажы он чыл ажа берген. Бо кижилерниң хөй нуруузу боттарының ажылын чогаадыкчы ёзу-биле организастап тургаш, хамааржышкан участоктарының ажылчыннарын бүдүрүлге планын чедиишкиннинг күүседиринче мобилизастап турарлар.

Найысылалдың үлетпүрү эрткен беш айларның планын ажыр күүсеткеш, пландан ажыр 1 миллион 850 муң ажыг рубльдиң продукциязын сайгарган. Бүдүрген продукцияның хемчээли эрткен чылдың ол үезинде турганындан 10,2 хуу өскен болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү база-ла ажыр күүсеттинген. Бо чедиишкиннер боду чедип келбээн. Ону чедип алырынга бистиң инженер-техниктиг кадрларывыс, мастерлер, ээлчег, участок начальниктери улуг рольду ойнаан.

Боттарының харылап турар участоктарында бүдүрүлгениң ёзулуг организаторлары апарган мастерлерни он-ону-биле адап болур. Республикада коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези деп атты кымны-даа мурнай чаалап алган типографич коллективинде мергежилдиг мастерлер хөй. Дептерлээр болгаш өрүүр цехтериниң мастерлери Ф. В. Федорова биле К. В. Осипова оларның бүдүрүлге стажы 25 чыл ашкан. Олар дайын үезинде типографияга өөреникчилеп ажылдап эгелээннер. Чыл келген тудум-на бүдүрүлге мергежили бедип, организаторжу ажылга өөрени бергенинден мастерге чедир депшээн болгаш ам аныяктарны өөредип турарлар.

Өрүүр цехтиң начальниги апарган Капитолина Васильевна Осипованың дугайында каш сөстен чугаалап көрээлиңер. Цехте 45 кижи бар. Оларның ажылын таарыштыр организастаанындан аңгыда, аныяк ажылчыннарны ажылдап турар черин арыг-шевер тургузарынга, бүдүрүлгениң культуразын бедидеринге өөредип турар. Цехтерниң көскү агитация-биле дерилгезин мастер холга алган. «Бүдүрүлгевистиң алдары сенден хамааржыр», «Бүдүрүлгевистиң эки адын бода» дээш оон-даа өске патриотчу сөстерни бижээн плакаттарны аскан, чечектерни чырык черлерде таарыштыр тургусканындан цех иштиниң арыг-силии кончуг.

— Цех начальнигинге томуйлатканымда баштай дужаал бижиир, административтиг хемчеглерни колдадып турдум. Ооң ындыг-ла дээш чогуи дуржулгадан көрдүм. Чамдык таварылгада, кижи-биле сеткил хандыр чугаалажып, ооң чоргааралын көдүрүп каарга, кандыг-даа хемчегден артык түңнелдиг болгулаар — деп ол чугаалап турар.

База бир чижек. Эш А. В. Сороковых 1961 чылда хлеб заводунга ажылдап эгелээн, дөрт чыл эрткенде булочка кылыр цехти удуртурун аңаа дааскан. Бо аныяк мастерниң чүткүлү продукцияның шынарын бедидеринче, чаа чемнерни чогаадырынче угланган болганда цехтиң ажылчыннары база-ла ындыг. Чыл эгезинден бээр дөрт чүүл чаа чемни белеткеп эгелээни чедиишкин болган.

Бо ышкаш чижектерни хөйнү чугаалап болур. Ынчалзажок бүдүрүлге удуртукчуларының, партия организацияларының ортумак звенонуң ажылын тодаргай удуртпайн, аңаа боттут дузаны көргүспейн турарындан чамдык четпес чүүлдер бисте бар. Мастер дээрге чүгле бүдүрүлгениң организакчызы эвес, коллектив кежигүннериниң бүгү талалыг кижизидикчизи. Коллективке массалыг болгаш кижизидилге ажылын организастаар улус мастерлер, ээлчег, участок начальниктери-ле болгай. Оларның хууда аажы-чаңы безин, чугаа-сооду безин өскелерге үлегер-чижек болур ужурлуг.

Чамдык чижектерден ап көрээлиңер. Кызылдың сүт заводу хожудаңгай ажылдыг бүдүрүлге. Ында дөрт мастер бар. Оларның ажылында бүдүрүлгениң ажы дээш кызар чорук чок деп чугаалап болур. Улусту мурнап келириниң орнунга ажылдан 20—30 минута озалдаар чорук мастерлерде чаңчыл апарган. Саржаг кылыр цехтиң мастери эш Кутенева продукцияның шынарын шуут хынавас апарган.

Чамдык бүдүрүлгелерде мындыг янзылыг фактыларның бары бистиң ажылывыстың четпес талазын база херечилеп турар дээрзин дидими-биле чугаалаар апаар. Бүдүрүлге удуртукчуларындан, партия организацияларының секретарьларындан негелдени күштелдирери-биле чергелештир ортумак звенонуң ажылдакчыларын кичээнгейден дашкаарладып болбас дээрзин актив хуралынга санал берген эштер чугаалап турганнар. Ылаңгыя мастерлерниң өөредилгезин, дуржулга солчуушкунун, бот-боттарының ажылын хынажырын организастаар апаар.

Бистиң хоорайывыстың тудуг организацияларында байдал черле экиживейн турар. Эрткен беш айларның тудуг-монтаж ажылдарының планы чүгле 82,5 хуу күүсеттингенин чугаалаарга-ла четчир. Тудуг организацияларында ортумак звенонуң ажылдакчылары күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарынче кичээнгей салбышаан, социалистиг чарышты массалыг болдурарын, мурнакчы дуржулганы нептередирин, ажылчыннарның техниктиг өөредилгезин организастаарын хүннүң чугула айтырыы болдурар ужурлуглар.

Бүдүрүлге, тудуг болгаш транспорт организацияларында партия организациялары бүдүрүлгеде ортумак звенонуң ажылдакчылары-биле ажылды организастап, оларның негелде хереглелинге дыңнангыр болур ужурлуглар. Бүдүрүлге удуртукчуларының мастерлериниң киржилгези чокка ажыл-агый айтырыгларын, ылаңгыя кадрлар айтырыын шиитпирлевейн баар практиканы буруу шавар херек.

Бир эвес бистер бүдүрүлгеге мастерниң ролюн бедидерин чедип алыр болзувусса, алдынган хүлээлгелер ыракта ажыр күүсеттинер.

Л. ЗАБОЕВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң эргелекчизи.

Красноярск ГЭС-те

ДИВНОГОРСК. Делегейде эң улуг Красноярск ГЭС-тиң тудугжулары социалистиг хүлээлгелерин күүсетпишаан, үшкү агрегатты ажыглалга кииргени. Ол агрегат Сибирьниң үлетпүр бүдүрүлгелеринге болгаш тудугларынга токту июнь 20-де берип эгелээн.

Баштайгы үш агрегаттарны чыып эптээринге шылгараан Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Василий Сахатырьның, Николай Деревянконуң монтажниктериниң бригадалары болгаш өске-даа бригадалар ГЭС-тиң дөрткү болгаш бешки агрегаттарын эптеп тургузарын чедиишкиннииг чорудуп турар.

ЧУРУКТА: Василий Сахатырьның (оң талазында) болгаш Николай Деревянконуң бригадалары.

КЕРЭЭГЕ АТ САЛДЫНГАН

КНО-нуң Кол ассамблеязының уламчылап ажылдаан XXII сессиязы 1968 чылдың июнь 12-де ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында керээни чүүлдүг деп хүлээп алган. Совет Эвилели, Американың Каттышкан Штаттары болгаш Великобритания бо талазы-биле үнелиг эгелээшкинни кылган чурттар болуп санаттынар дээрзин ол керээде көрген.

Аңаа дүүштүр июльдуң 1-де Москвага, Вашингтонга болгаш Лондонга үстүнде айыттынган үш чурттар керээге атты салганнар.

Москвага Совет Эвилелиниң өмүнээзинден керээге ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, Великобританияның өмүнээзинден — Великобританияның Совет Эвилелинде элчини дээрги Джефри Харрисон, АКШ-тың өмүнээзинден — Каттышкан Штаттарның Совет Эвилелинде элчини Ллуэллин Е. Томпсон олар ат салганнар.

Керээге оон ыңай боттарының күрүнелериниң мурнундан ат салганнар болза: Венгр Улус Республиканың даштыкы херектер министри Янош Петер, Болгарияның Улус Республиказының даштыкы херектер министри Иван Башев, Ирландияның премьер-министриниң оралакчызы болгаш даштыкы херектер министри Фрэнк Эйкин, Герман Демократтыг Республиканың даштыкы херектер министри Отто Винцер, Австрияның элчини Вальтер Водак, Чехословак Социалистиг Республиканың даштыкы херектер министри Иржи Гаек, Иранның элчини Ахмад Мирфендерески, Польша Улус Республиканың даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар Юзеф Виневич, Румынияның Социалистиг Республиказының даштыкы херектер министри Корнелиу Мэнеску, Непалдың элчини Бал Чандра Шарма, Моол Арат Республиканың даштыкы херектер министриниң оралакчызы Д. Чимиддорж, Финляндияның элчини Яако Халлама, Сирия Араб Республиканың херектерин түр бүзүреттирген А. Жуман-Агха, элчиннер: Тунис Республиканың Неджиб Бузири, Сенегал Республиканың Медуна Фаль, Данияның Анкер Сварт, Исландияның Оддур Гудйонссон, Грецияның Ангелос Влахос, Чаа Зеландия дээш — Великобританияның элчини дээрги Джефри Харрисон, элчиннер: Лаостуң Фанья Куаси, Ливан Республиканың Наим Аминуни, Каттышкан Араб Республиканың Мухаммед Мурад Галеб, херектерин түр бүзүреттиргеннер: Малайзияның А. З. Абидин, Афганистанның П. М. Кушани, элчиннер: Цейлоннуң М. В. П. Пиирис, Ирак Республиканың Мухсэн Х. Аль-Хабиб, херектеринге түр бүзүреттиргеннер: Гана Республиканың Э. Агорсор, Марокконуң А. Бушаара, элчиннер: Нигерияның Джордж Т. Курубо, Норвегияның Ипар Лунде, Чад Республиканың Броно Бойяди, херектерин түр бүзүреттирген: Кипрниң Ф. Федонос, Сомали Республиканың элчини Али Хассан Али — 36 күрүнелерниң төлээлекчилери.

Керээге аттар салып турда олурушканнар ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң Камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи М. В. Келдыш, ССРЭ-ниң Атомнуг энергия ажыглаар талазы-биле комитединиң даргазы А. М. Петросьянц, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчылары В. В. Кузнецов, В. М. Виноградов, С. Н. Козырев, А. Л. Орлов, Н. П. Фирюбин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министерствозунуң чиигиве секретары И. М. Земсков, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министерствозунуң коллегия кежигүннери Л. М. Замятин, Г. М. Корниенко, В. И. Лихачев, К. В. Новиков, В. М. Фалин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министерствозунуң килдистер эргелекчилери Е. И. Громов, С. П. Киктев, Ф. Ф. Молочков, А. А. Фомин, О. Н. Хлестов, А. Д. Шиборин, он сес күрүнелерниң чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле комитединде ССРЭ-ниң төлээлекчизи А. А. Рощин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министерствозунуң харысалгалыг ажылдакчылары база ол ышкаш Москвада чамдык элчин черлерниң дипломаттыг ажылдакчылары, совет болгаш даштыкы журналистер.

(СЭТА).

ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛ

СЭКП-ниң XXII съездизиниң шиитпирлерин барымдаалааш, көдээ суурларны эде тургузар талазы-биле ажылдың дуржулгазын солужар чөвүлел хурал-семинар июль 1-де Белоруссияның найысылалы Минскиде ажыттынган. Эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының секретарьлары, Министрлер Чөвүлелдериниң даргаларының оралакчылары, СЭКП ТК-ның харысалгалыг ажылдакчылары, ССРЭ-ниң болгаш эвилелдешкен республикаларның министрлери, партия ажылдакчылары, крайларда болгаш областарда көдээ тудугнуң айтырыгларын харылап турар тускай эртемниглер ында келген.

Белоруссияның Коммунистиг партиязының ТК-ның болгаш республиканың чазааның өмүнээзинден Белоруссияның Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Т. Я. Киселев чыылганнарга байыр чедирген.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, БКП ТК-ның бирги секретары П. М. Машеров чөвүлел хурал-семинарның ажылында киржип турар.

«СЭКП-ниң XXIII съездизиниң шиитпирлерин барымдаалааш, көдээ суурларны эде тургузар талазы-биле ажылдың организастыг болгаш техниктиг деңнелин улам ыңай бедидер талазы-биле хемчеглер дугайы» деп илеткелди ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, ССРЭ-ниң Куртудуунуң даргазы И. Т. Новиков кылган.

СЭКП-ниң XXIII съездизиниң болгаш партияның ТК-ның элээн Пленумнарының шиитпирлеринге көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүрериниң, көдээ болгаш хоорай чонунуң амыдырал деңнелин чоокшулаштырарының, хоорай биле көдээниң аразында социал-экономиктиг болгаш культура-амыдырал ылгалдарын ажып эртериниң эртемге үндезилеттинген программазын айыткан дээрзин И. Т. Новиков чугаалаан.

Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда чурттуң көдээ ажыл-агыйынга аажок хөй хөреңгилерни кирген, ол чорук колхозтарга болгаш совхозтарга экономиктиг быжыг баазаны тургузар арганы берген.

Эрткен беш чылдыы-биле деңнээрге бо беш чылда күрүне салыышкыннарының күсели-биле кол бүдүрүлге фондуларын ажыглалга киирери барык ийи катап өзер, а колхозтарның күсели-биле капитал салыышкыннар — бүдүн чартык катаптан ажыг көвүдээр.

Көдээ ажыл-агыйны шын чорудары-биле болгаш капитал салыышкыннарны эң ажыктыг кылдыр ажыглаары-биле холбашкан айтырыгларны шиитпирлээриниң чугула аргазы болза, район планировказының схемалары, а ол ышкаш көдээ суур черлерниң планировказының болгаш эде тургузарының төлевилелдери болуп турар.

Көдээ суурларны эде тургузарының чедиишкини чурттакчылыг черлерни таарыштыр сайгара тургузарының дугайында айтырыгны кайы хире шын шиитпирлээринден элээн хиречергези-биле хамааржып турар. Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда чааскаанзыраан көдээ суурларның — чаңгыс-чаңгыс бажыңнарның орнунга совхозтарның каш-каш муң чаа суурларын тургускан. Ийи муң ажыг улуг суурларны хоорай хевириниң суурлары кылдыр эде тургускан. Ындыг болза-даа көдээ ажыл-агыйда социал-экономиктиг болгаш техниктиг депшилге чоннү хандырарының бедик сайзыраңгай көдээ чурттакчылыг суурларның чаа хевирлерин тургузарының эргежок чугулазын негеп турар.

Беш чылдың даалгаларын хуусаа бетинде күүседир дээш, В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 100 чылын төлептиг утkуур дээш социалистиг чарыш бистиң карак-биле көрүп четпес делгем бүгү чуртувуста улам калбарып турар. Бүгү улустуң ол шимчээшкининге тудугжулар база киржип турар деп, И. Т. Новиков чугаалаан.

БССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы В. Г. Каменский көдээ чурттакчылыг черлерни эде тургузар талазы-биле Белорусь ССР-ниң партия болгаш совет организацияларының ажылының дуржулгазының дугайын бодунуң илеткелинге чугаалаан.

Республикада 30 муң эң улуг чурттакчылыг суурларның 6 муң хирезиниң перспективтиг хөгжүлдезин район планировказының схемалары-биле тодарадып доктааткан. Ажыл-агыйларның хөй нуруузун планировка документациязы-биле хандырган.

СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленумунуң соонда көдээ ажыл-агыйның экономиказының быжыкканы, көдээ чурттакчыларның чаагай амыдыралының бедээни капитал тудугга дөзевилелди элээн көвүдедир арганы берген дээрзин илеткелчи демдеглээн. Бо беш чылда ол сорулгага 2,5 миллиард чыгам рубльди чарыгдаар. Ол түңнүң чартык кезиин хирези колхозтарның хөреңгизи болур. Ол болза, эрткен беш чылдыындан барык ийи катап ажыг дээни ол. 1967—1970 чылдарда көдээге 175,6 муң квартираларны болгаш өске-даа хөй объектилерни тудуп, ажыглалга киирери эргежок чугула деп санаан, 127 муң квартираларга газ киирерин, барык дөрт муң километр чазагалыг оруктарны тударын айыткан.

Көдээде тудугну индустриалдыг үндезининге чорудуп турар.

Ындыг болза-даа көдээ тудуг организацияларының баазазы конструкциялар болгаш материалдар талазы-биле тудугларның улгаткан херегледерин ам дээрезинде хандырып шыдавайн турар деп, илеткелчи демдеглээн.

Ооң даразында ССРЭ-ниң көдээ тудуг министри С. Д. Хитровка сөс берген. Бо чылын министерствонуң организациялары 3.813 муң дөрбелчин метр чуртталга шөлүн, 316 муң өөреникчилер өөренир школаларны, хөй санныг клубтарны, эмнелгелерни, поликлиникаларны, профессионал-техниктиг училищелерни болгаш бүдүрүлге дериишкиннерин тудар ужурлуг дээрзин ол дыңнаткан.

Илеткелчи тудуг организацияларын мергежилдиг доктаамал кадрлар-биле хандырарының, оларның күш-ажылының төлевириниң депшилгелиг хевирлерин нептередириниң эргежок чугулазын айыткан. Беш чылдың төнчүзүнге чедир профессионал-техниктиг училищелерге 117 муң мергежилдиг ажылчыннарны, бүдүрүлгеге шуут 366 муң ажылчыннарны белеткээрин көргенин ол дыңнаткан. Оон аңгыда тудуг организациялары организастыг чылдагы ёзугаар 120—130 муң кижини немей хүлээп алыр ужурлуг.

Көдээ тудугга индустриалдыг арга-методтарны хөгжүдер дугайын чугаалап тургаш, С. Д. Хитров бажыңнарның болгаш дериишкиннерниң чыып эптээриниң чаңгыс аай болуруң бедидериниң эргежок чугулазын, конструкцияларны болгаш кезектерни заводка белеткээрин бедидерин айыткан.

Эвилелдешкен республикаларның көдээ тудуг министерстволары, планнаар органнар болгаш чагыкчылар-биле кады ССРЭ-ниң Көдээ тудуг министерствозу капитал салыышкыннарны, материал болгаш саңхөө курлавырларын мөөңнээриниң айтырыгларын шиитпирлээр, материалдарның болгаш деригиниң балансыларын, тус-тус тудуг организацияларының күчүлерин барымдаалааш капитал тудугнуң планнарын ажылдап кылыр, көдээ суурларны эде тургузар талазы-биле бүгү күжениишкиннерни таарыштыр каттыштырар талазы-биле шыңгыы ажылдаар ужурлуг деп, С. Д. Хитров илеткелиниң түңнелинде чугаалаан. Тудугну техниктиг документация болгаш дериг-биле хандырарын чурумчудары эргежок чугула.

Кежээки хуралга РСФСР-ниң Куртудуунуң даргазы Д. П. Басилов, Казахстанның КП ТК-ның тудуг болгаш хоорай ажыл-агый килдизиниң эргелекчизи И. А. Быстров, Украин ССР-ниң Куртудуунуң даргазының оралакчызы В. Д. Елизарев, Центросоюзтуң даргазының оралакчызы Л. И. Бубенников, ССРЭ-ниң тудуг материалдар үлетпүр министриниң оралакчызы Д. И. Алехин чүве чугаалаан.

(СЭТА).

Суггарылганы калбарткан

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң тараажылары бо чылын тараа шөлүнден элбек дүжүттү өстүрүп алыр дээш суггарылгаже кичээнгейни салган. Бо чазын чаъс болбаза-даа суггатчыларның кызымак ажылындан тараа 25—30 сантиметр чедир үнүп, дүжүдү эки болуп турар.

Суггатчыларның Куулар Сандайга баштаткан 12 кижилиг звенозу часкы суггарылганы чедиишкиннииг чоруткаш, чайгызын база-ла шалыпкын суггарып турар. Кара-Тей, Мешпек, Иштии-Буганың шөлдеринде суггарылга калбарган. Ам суггатчылар 100 ажыг га черниң тараазын суггарган.

КОЛХОЗЧУ ТУДУГЖУЛАРДА

Бай-Тайга районнуң «Мөген-Бүрен» көдээ ажыл-агый артелинде тудуг ажылы шалыпкын чоруп турар. Колхозчу тудугжулар дөрт чуртталга бажыңын тудуп ажыглалга кииргени болгаш алды бажыңның ханаларын салып дооскаш, өске кыдыгларын эгелээн.

Колхоз төвүнде тудуп турар 150 олуттуг клубтуң ханазы хүн бүрү бедип үнүп турар. Чуртталга бажыңнарының база клуб тудуунда ажылдап турар колхозчу тудугжулар бо чылдың планында көрдүнген тудугларны бүрүн ажыглалга киирер дээш социалистиг чарышты калбарткан.

Тудуг бригадазының бригадири С. Лопсаң болгаш хоочун тудугжу О. Ширинен олар ажылды үлегерлиг организастап, колхозчу тудугжуларның күш-ажылын чөп таарыштырып турарын демдеглээри чугула. Ооң түңнелинде тудугжулар кылыр ажылының нормазын хүн бүрү ажыр күүседип, кылган ажылының шынары бедик болуп турар.

• • •

«Малчын» колхозтуң тудуг бригадазының туйбу белеткээр звенозу бо сезонда 100 муң туйбуну бүдүрүп тудугга бээр планныг. Колхозтуң тудуглары болгаш Мугур-Аксы суурда албан черлери туйбуну ап эгелээн. Звено ам 82 муң туйбуну белеткээн.

Д. ОЧУР.

Кыргылда пунктуларында

☆ **КЫЗЫЛ ХООРАЙ** Совединиң «Тере-Хөл» колхозунуң Чыргаланды да төп кыргылда пунктузунда ажыл хүн бүрү хайнышкынныг. Колхоз чылдың бирги чартыында 3 тонна дүктү күрүнеге садар дээн болза, дүк хүлээп алыр черге 8 тонна дүктү кииргени. Ырак Балыктыгның хойжуларында кыргылда база шалыпкын чоруп турар.

Куңгуртуг суурнуң культура бажыңының 10 кижи составтыг агиткультбригадазы кыргылда пунктузунга хойжуларга солун концертти көргүскеш, каш хонук иштинде 400 ажыг хойну кыргып бергеннер.

С. ЧИГЖИТ.

• • •

☆ **БАЙ-ТАЙГА** районнуң «Кара-Хөл» колхозунуң хойларын үш кезек черде кыргып турар. Колхоз баштай кырган хойларындан ортумаа-биле 1350 грамм дүктү ап, социалистиг хүлээлгезинге 350 граммны чедирбейн турар. Төрүүр хойлар кадарган К. Хомушку хой бүрүзүнден 1683 грамм, Х. Сагды — 1587 грамм дүктү алган. Хураганнар дүгүн кадар болза, оларның хой бүрүзүнге онаажыр дүгү 2 кг чедер. Одар-белчирин, нийти байдалы боларның-биле бир дөмей хирезинде-ле, чамдык хойжуларның ап турар дүгү дыка эвээш. Чижээ, И. Делгерниң хунан хойларының бирээзинден-не чүгле 1 кг, К. Содунамның төрүүр хойларының ортумак кыргылдазы 1,1 кг болган. К. Шаңгаш-оол, Х. Каадыр болгаш чамдык өске-даа хойжуларның көргүзүглери база ындыг куду болгулаан.

Бо дээрге хойжуларның канчаар ажылдаанындан, ылаңгыя кыштаглаашкынны канчаар эрттиргенинден хамааржыр.

Х. ДОЙНУҢ.

• • •

☆ **БАРЫЫН-ХЕМЧИК** районнуң «Шеңнээр» совхозунуң Биче-Тейде кыргылда пунктузунга 9800 баш хойну кыргаан. Хой бүрүзүнден ортумак кыргылда 1500 грамм, күрүнеге 13 тонна ажыг дүк дужааттынган. Хойжуларның аразында С. Дүктүг-Ары хой бүрүзүнден 2200 грамм, Баян-Доржу — 1920 грамм дүктү ап, ам дээрезинде дээре көргүзүглүг болуп турар.

М. ЧҮЛДҮМ.

„КҮШ-АЖЫЛГА АЛДАР!“

наадымга уткуштур

СӨЗҮН ЭЭЛЭЭН*

Таңды районнуң «Тиилелге» совхозунуң кадарчызы Оюн Кызыл-оол эрткен юбилейлиг чылда төрүүр чүс баш өшкүден 109 анайны өстүрүп албышаан, чөөк алыр хүлээлгезин ажыр күүсеткен. Кадарчы чедип алган чедиишкиннерин улам-на быжыглаар сорулга-биле беш чылдың үшкү чылында социалистиг чарыштың бедик хүлээлгелерин алган. Чүс баш төрүүр өшкүге онаашты 110 анай, өшкүден-не ортумаа-биле 500 грамм чөөк алырын социалистиг хүлээлгезинге кииргени турган.

Оюн Кызыл-оол сөзүн ээлээн, чүс өшкүге онаашты 113 анай, бир баштан ортумаа-биле 750 грамм чөөк алган. Совхозтуң шээр малын он ажыг чыл иштинде малдап, совхозунга хөй хураганны болгаш дүктү берген. Оюн Айыжыевичиниң дуржулгазы улуг, шээр малды ажаап өстүрер талазы-биле арга-сүмени кадарчы эш-өөрүнге берип келген.

Р. ОЧУР-ООЛ.

Элбек дүкту—Төрээн чуртка

Кыргылда пунктузунга чоокшулап келирге, хойларның эдери, электриниг хачыларның дааш-шимээни, ажылдаан кижилерниң чугаа-сооду кулак уюк. Ол бүгү ажыл шалыпкын чоруп турарын дораа-ла тодаргайы-биле чугаалай берди. Хой кырган кижи бүрүзү-ле бодунуң кылган ажылынче кичээнгей салган, өскээр чардыгар чай чок.

Узун мага боттуг, арны хүнге хүлер дег кылдыр хүрере берген кижиге ужуражы бердивис. Ол кыргылда пунктузунуң удуртукчузу учётчик Ондар Коңгар-оол болду.

— Бистиң артельдиң колхозчулары улуг баштыңчы болгаш башкы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге төлептиг ужуражыры-биле хүлээлгелер алган улус болгай бис. Ону хуусаа бетинде чедиишкиннииг күүседир дээш ажылдап турар бис — деп, ажылчин таныштырып эгеледи.

Шынап-ла, ленинчилер боттарының алган бедиткен хүлээлгелерин күүседир талазы-биле багай эвес ажылдап турарлар. Күрүнеге садар көдээ ажыл-агый продуктуларының чартык чыл планын ажыр күүсеткен. Дүк садарының чартык чыл планының күүселдезин 125 хуу болган.

Хой кыргылдазы организастыг чоруп турар. Арга-дуржулгалыг кижилерни кыргылда ажылынга кирген.

— Бисте мурнакчы кыргыкчылар-ла хөй. Хойну эки шынарлыг дүрген кыргыыр дээш социалистиг чарыш калбарган. Ол чарыштың мурнуку одуруунда дуржулгалыг кыргыкчы Ондар Таяңмаа (солагай талакы чурукта) чоруп, хүнде электриниг хачы-биле 30 хире хойну кыргып, 70 ажыг килограмм дүктү дужаап турар. Бо кыргыкчының соондан база-ла дуржулгалыг кыргыкчыларның бирээзи Ондар Доспай чоруп орар (оң талада). Ол ышкаш мурнакчылар бисте хүн келген тудум-на көвүдеп турар — деп, эш Коңгар-оол чугаалады.

Колхоз ниитизи-биле 11042 хойну кыргыыр тургаш, 7200 ажыг хойну кырган, бир хойга онаашты 2 кг 600 грамм дүктү ап турар. Бо ажыл-агыйның хойжулары боттарының алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш шудургу ажылдааның херечизи ол. Ылаңгыя Сат Бегзиниң хойлары 3 кг 600 грамм, Самбуу Тулуштуң — 3 кг 100 грамм түкту берген.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозу кыргылданы удавас дооззар дээш ажылдың темпизин улам дүргедеткен.

Т. ХЕРТЕКТИҢ сөзү.
А. ПОНОМАРЕВТУҢ фотолары.

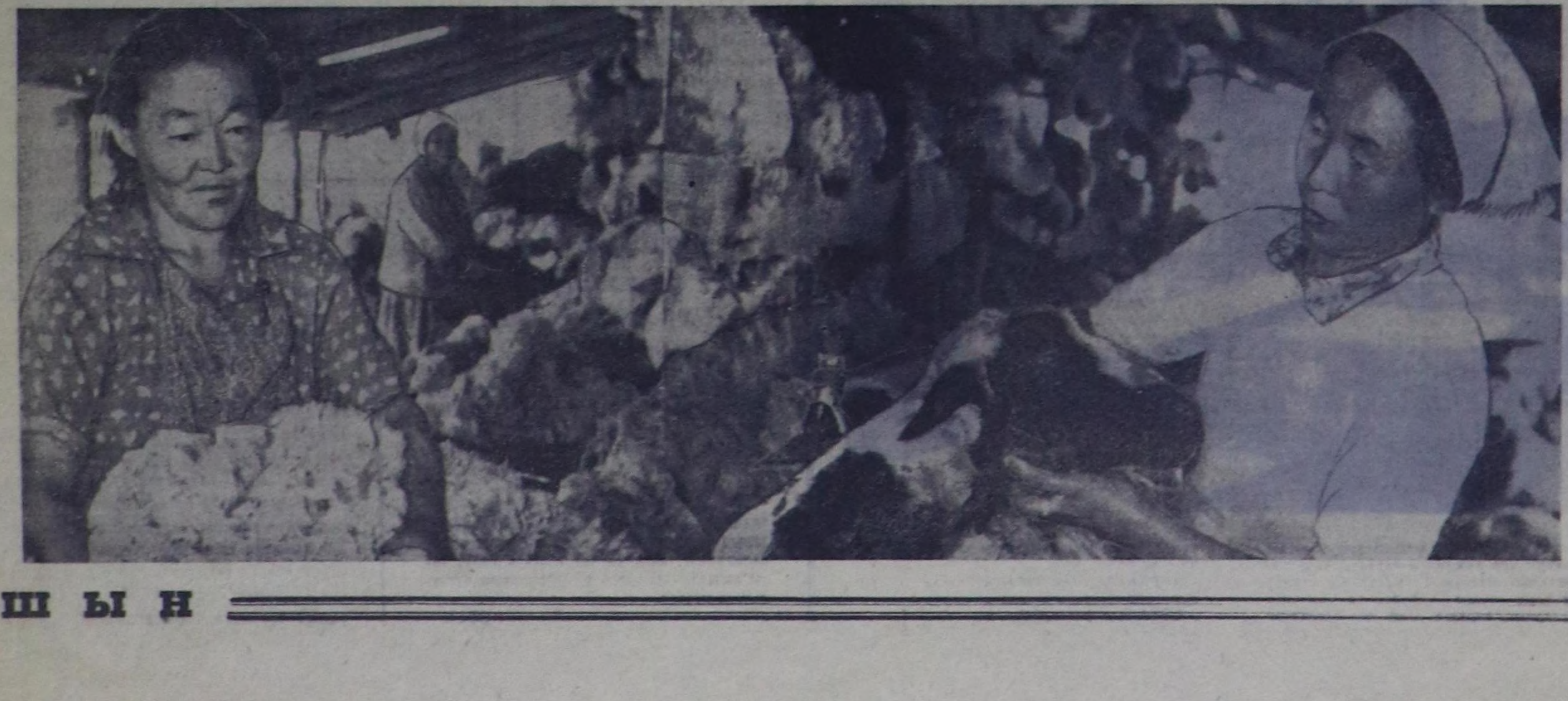

БАШТЫҢЧЫНЫҢ 100 ЧЫЛДЫГ ЮБИЛЕЙИНГЕ СОРУЛГАЛАР

В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болур оюнга белеткел совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнүң байдалында чоруп турар. Делегей төөгүзүнге кайгамчык улуг тиилелгелер — бистиң чуртувуска социалистиг күрүнени тургусканы, делегейниң социалистиг системазының тургустунганы, коммунистиг, ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкинниң аажок калбарганы В. И. Ленинниң өттүр көрүп, бодап чораан улуг идеяларының бөгүнгү боттанышкыны Улуг Октябрьның 50 чылының бедииниден тодаргай көстүп турар.

СЭКП Эрзин райкомунуң чоокта чаагы пленуму «СЭКП Тыва обкомунуң II пленумунуң ажылының түңнелдери болгаш В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болур оюнга уткуштур районнуң партия организацияларының сорулгалары» деп айтырыгны чугаалажып эрткен. Бо айтырыгның талазы-биле илеткелди Эрзин райкүүскомнуң даргазы эш А. Ч. Монгуш кылган. СЭКП райкомунуң килдис эргелекчизи эш Т. С. Тоюндуп «Партия райкомунуң II-ги пленумунуң доктаалының база аңаа болгулаан шугумчулелдиг саналдарының күүселдезиниң талазы-биле» илеткелди кылган.

Районнуң ажыл-ишчилери, амыдырал хандырылга болгаш тудугнуң, ол ышкаш чоннуң амыдыралы-биле холбашкан өске-даа албан организация черлери, колхозтар баштыңчының төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болурунуң алдарлыг оюнга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Илеткелчи бо талазы-биле чамдык саннарны болгаш фактыларны адаан. Район 100 баш кыс малдарга онааштыр 80 хураганны, 75 бызааны, 80 кулунну камгалап алыр хүлээлгелиг. Хойнуң баш санын 1967 чылдаазынга дециээрге 1970 чылда 35 хууга, мыйыстыг бода малды ол-ла үе иштинде 40 хууга өстүрерин хүлээлгеде көрүп турар. Малдан алыр продукцияны бүдүрери болгаш садары чыл бүрүде өзер.

Алдынган социалистиг хүлээлгелер бедик болгаш ону күүседиринге тодаргай организастыг хемчеглерни ап чорудары негеттинип турар. Эң ылаңгыя Ленин аттыг колхоз улуг баштыңчының төрүттүнген хүнүнге холбаштыр бедиткен хүлээлгелерни алган, Социалистиг хүлээлгелерни күүседириниче ажыл-ишчилерни мобилизастаар талазы-биле районнуң удуртур органнары, колхозтар баштаар черлери, көдээ Советтер чамдык тодаргай хемчеглерни алгылаан. Ажыл-агыйлар часкы тарылганы чогуур өйүнде эгелээш, кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге дооскан.

Ылаңгыя «Чаа орук» колхоз часкы тарылганы бедик темпилиг чорутканын илеткелчи демдеглээн. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш С. С. Сакты-Сүрүң, парторганизация секретары эш К. К. Ензук олар часкы хову ажылының үезинде бүгү талалыг удуртулганы эки чоруткан дээрзи моон көстүп турар. Илеткелчи 1968 чылдың чартык чыл түңнелдериниң чамдык долу эвес саннарын адаан. Бүгү чүзүн малды өстүрериниң район планы күүсеттинип турар. Районда дээре көргүзүгну «Чаа орук» колхозтуң № 4 хойжу бригадазы (бригадир эш Б. Севилбаа) чедип ап, 100 баштан 88 хураганны камгалап алган. Районда хойжулар: С. Дамдың, Ш. Седип, Б. Соян, Ш. Дажы 100 төрээн хойдан 97-ден 103-ке чедир чаш малды камгалап ап, районнуң шолбаннары деп ададып турар.

Бирги чартык чылда мал продуктуларын бүдүрерин болгаш садарын район ниитизи-биле сүттү чүгле 73,2 хуу, эътти 73,9 хуу күүсеткенин пленум сеткил дүвүрээзин-биле демдеглээш, моон соңгаар ап чорутса чогуур хемчеглерге дүүштүр чамдык айтырыгларны көдүрген. Мал ажылын удуртур талазы-биле СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң болгаш эргелелдиң кошкак ажылын пленум чөптүг-биле шүгүмчүлээн. Ылаңгыя ниитиниң малының янзы-бүрү чылдагааннардан өлүп хораар чоруу чылдан чылче эвээжевейн турар, эрткен 5 айларның дургузунда ниитизи-биле 5253 баш улуг, биче мал хораан. Ол болза 244 тонна ажыг эът-тир. Малдың кызыраар чоруу районда ам-даа улуг, бо чылын 660 инек, 5767 хой кызыраан. «Коммунизмче орук» колхоз районнуң өске ажыл-агыйларынга дециээрге эң-не хөй баш малды ышкынган. Ол колхозтуң удуртукчулары: колхоз даргазы эш Б. Чыпчынак, парторг эш Л. Санығаа, колхозтуң тускай эртемниглери мал ажылынга удуртулганы күштелдирер ужурлуг дээрзин пленум демдеглээн. Мынчангаш районнуң мал ажылында илереттинген четпестерни дарый чайладырының оруктарын тывары, борта хамаарышкан боттуг түңнелди үндүрерин СЭКП райкомундан, райкүүскомдан пленум негээн.

В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 100 чыл болур оюнга уткуштур бүгү малчыннар колдуунда чаагайжыды туттунгулаан бажыңнар-биле, а чайын эки кылдынган өглер-биле хандыртынган турары хүлээлгеде бижиттинген. Ол чугула сорулгаларны боттандырарынга «Чаа орук» колхоз, ында көдээ Совет чамдык хемчеглерни өске колхозтардан дээре чорудуп турарын пленум демдеглээн. Белдирде болгаш Сымыранырда ийи-ийи аал ишти чурттаар бажыңнарының тудуу доозулган. Кызыл-булуңнарның, чуңар-бажыңнарының септелгези чоруп турар. Ынчалза-даа районнуң өске колхозтары бо талазы-биле хемчеглерни дыка четпес боттандырып келген.

Амгы үениң кол сорулгазының бирээзи болза малдың чайгы семиртилгезин эки организастап чорудары болур. Бо ажыл Ленин аттыг колхозта багай чоруп турарын пленум демдеглээн. Чоннуң хуу малының учёт-отчёдун экижидер болгаш ону ниитиниң малындан аңгылаарыниче пленум кичээнгей салган.

Баштыңчының төрүттүнгенинден бээр юбилейлиг оюнга районнуң культура албан черлери багай эвес ужуражыр дээш хайныышкынныг ажылдап кирген. Чыл эгезинден бээр районга 2448 көрүкчүлүг 78 концерттерни көргүскен, улусчу театр ажылдап эгелээн. Район төвүнге болгаш чурттакчылыг черлерге квартал, кудумчу концерттерни организастап турар, чурттакчы чоннуң уран чүүлге сонуургалы улуг дээрзин ол концерттер бадыткаан.

Ынчалза-даа чон ортузунга культура-массалыг ажылдар ам-даа четпес тургустунган. Чер-черлерде ленинчи номчулгалар, В. И. Ленинниң ажыл, амыдыралынга холбашкан лекция, беседалар, фотоделгелгелер эвээш организастаттынып келген. Культура албан черлериниң септелгези болгаш келир кышка одаар мяш белеткели, сөөртүлгези кончуг оожум чоруп турар.

Районнуң партия организациялары болгаш Советтер, ажыл-агый организациялары улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң беш чыл планын хуусаа бетинде доллдур болгаш ажыр күүседир дугайында москвачыларның, ленинградчыларның болгаш ону деткээн ак-довуракчыларның болгаш Тываның өске-даа бүдүрүлге черлериниң мурнакчы эгелээшкинин деткип, беш чылдың онаалгаларын ажыл-агыйның бүгү адырларынга ажыр күүседир деп лозуңнуң адаа-биле ажылдаар сорулганы пленум салган.

Пленумга санал берген эштер четпестерни шыңгыы шүгүмчүлеп, боттуг хемчеглерге доктаап, районнуң хөгжүлдезиниң перспективтиг айтырыгларын тодарадып турганнар. Пленум тодаргай доктаалды хүлээп алган.

Т. ШАЛЫК.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге ат салыышкыннары

ЛОНДОН. (СЭТА). Июль 1-де «Ланкастер хауз» дээр бажыңга Англияның даштыкы херектер министри М. Стюарт, ССРЭ-ниң Великобританияда элчини М. Н. Смирновский, АКШ-тың Великобританияда элчини Д. Брюс ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге ат салган.

Аргентинаның, Австрияның, Болгарияның, Венгрияның, Данияның, Иранның, Исландияның, Лаостуң, Ливанның, Непалдың, Никарагуаның, Норвегияның, Каттышкан Араб Республиканың, Польшаның, Румынияның, Самалиниң, Чехословакияның, Финляндияның, Цейлоннуң Лондонда элчиннери болгаш хзректеринге түр бүзүреттиргеннер боттарының чазактарының өмүнээзинден керээге база ат салган.

Керээге ат салырының ёзулалынга Великобританияның премьер-министри Г. Вильсон олурушкан.

Ядролуг чепсекти таратпас дугайында керээ чепсегленишкинге контрольду тургузарынче болгаш чепсегленишкинни дужүрерин чедип алырынче угланган чугула хемчег болур деп, Вильсон медеглээн. Бо керээ болза, эң чугула айтырыгларның талазы-биле Чөөн болгаш Барыын талалар делегейниң айыыл чок чоруун хандырар дээш кады ажылдап болур деп чүвениң херечизидир.

Ядролуг чепсекти таратпас дугайында Керээниң кол чүүлдерин ажылдап кылыр талазы-биле үре-түңнелдиг ажылы дээш Каттышкан Нациялар Организациязының чепсегленишкинни дужүрер талазы-биле Комитединде (18-тиң Комитединде) төлээлерниң кежигүннеринге четтиришкинни премьер-министр илергейлээн.

ССРЭ-ниң Великобританияда элчини М. Н. Смирновский ядролуг чепсекти таратпас дугайында керээге ат салганын делегейге ужур-дузалыг эң чугула болуушкун кылдыр айыткан. Бо керээ болза ядролуг-даа база ядролуг эвес-даа хөй күрүнелерниң коллективтиг күжениишкиннериниң түңнели болур дээрзин совет элчин чугаалаан. Ол керээ чугула, чүге дээрге ол ядролуг чепсекти тарадырын болдурбазының айтырыын ажыктыг шиитпирлеп, ынчангаш ядролуг дайынның үнүп келирин иледе эвээжедип турар.

Элчин М. Н. Смирновский чер бөмбүрзээниң бүгү улустарының айыыл чок чоруун улам ыңай быжыглаар сорулга-биле бүгү күжениишкиннерин моон соңгаар-даа үндүреринге Совет чазактың беленин демдеглээн. Чепсегленишкинни эндере бүдүрерин соксадыры-биле улам ыңайгы базымнарны кылырының эргежок чугулазынга Совет чазак бүзүрелдиг деп, ол чугаалаан.

Англияның даштыкы херектер министри М. Стюарт болгаш АКШ-тың Великобританияда элчини Л. Брюс ядролуг чепсекти таратпас дугайында Керээге ат салганынга күзелиниң ханганын база илергейлээн.

ГФР. Бундесверге солдаттарны өөредир үезинде араатанзыг эң-не янзы-бүрү арга-методтарны ажыглап турар. Ол чорук өзал-ондактыг таварылгаларга болган чок-ла чедирип турар. Чижээ, бир агаар-десант бригаданың солдаттарын черде чыткан эштериниң ооргазын болгаш мойнун кырлап маңнаарыниче албадап турган. Бундесверниң солдаттарын «туттурганда боттарын канчаар ап чорууруул» дээр өөредилгениң үезинде онза кадыг-дошкун чорук ылгалып турар. Боттарының шеригжигештериниң бедик моральдыг мөзү-шынарынга идегевес бонн генералдар туттурганда таваржыр коргунчуг дээр чүүлдер-биле солдаттарны коргударын оралдажып турар. Боттарының байлак дуржулгазын көргүзери-биле бонн генералдар шериг албанныгларын эң-не калчаалыг эрин-шаажылалга таварыштырып турар ышкаш-тыр. Бундесвер командирлериниң бодалы-биле алырга, ол чорук ГФР-ниң армиязының шериг албанныгларынга «бедик моральдыг дадыдылганы» бээр болгаш ооң-биле кады туттурганнарны канчаар аажылаарынга солдаттарны өөредип турар.

ЧУРУКТА: бундесверде «угаан-бодалдың туруштуун ынчаар чаңчыктырып турар».

Барыын-герман «Иштерн» дээр журналдың фотозу.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Июль 1-де Ак бажыңга Ядролуг чепсекти нептеретпес дугайында Керээге ат салган. АКШ-тың өмүнээзинден керээге күрүне секретары Д. Раск, Чепсегленишкинни дужүрер болгаш чепсегленишкинге контроль талазы-биле агентилелдиң директору У. Фостер, Совет Эвилелиниң өмүнээзинден ССРЭ-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин, Великобританияның өмүнээзинден Великобританияның АКШ-та элчини П. Дин ат салган.

Совет Эвилели, АКШ болгаш Великобритания керээниң кадагалакчызы чурттар болуп турар. Олар-биле кады өске-даа хөй чурттарның албан ёзузунуң төлээлекчилери керээге база ат салган.

Керээге ат салып турда АКШ-тың президентизи Л. Джонсон чүве чугаалаан. Керээни «идегелдиг болгаш сорук киирикчи» документ деп, ол айыткан. Ядролуг чепсекти таратпас дугайында Керээ ядролуг энергияны тайбың ажыглаарының сорулгалары-биле кады ажылдажылгага болгаш ядролуг чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр сорулгалар-биле немелде хемчеглерни алырынга үндезинни тургузуп турар дээрзин Джонсон чугаалаан.

Президентиниң айытканы болза: «Бо керээни чарганы бүгү делегейге тайбыңче баар орукка өске-даа хемчеглерни ап болурунга идегелди берип турар. Чогум-на харын ол чылдагаан-биле, бо перспективаны барымдаалааш, бо керээни ядролуг чүс чылдың эгелээнинден бээр делегейниң эң чугула дугуржулгазы кылдыр айыткан мен. Бо керээ бүгү чурттарның айыыл чок чоруун, бир тээ оларның аразында ядролуг дайынның айыылы элээн чавырлып турар болганда, быжыглап турар. Ук керээ ядролуг энергияны калбаа-биле тайбың ажыглаарынга деткимчени көргүзүп, хоозурадыкчы сорулгаларга ону ажыглаарынга удур магадылалды хандырып турар».

Делегейниң бүгү чурттары бо керээге ат салыр болгаш делегей тайбыңын база айыыл чок чоруун хандырарынга улам ыңайгы салыышкынын киирер дээрзинге идегелин Джонсон илергейлээн.

Керээге ат салырының ёзулалының үезинде ССРЭ-ниң АКШ-та элчини А. Ф. Добрынин, АКШ-тың күрүне секретары Д. Раск болгаш Великобританияның АКШ-та элчини П. Дин база допчу чүве чугаалаан.

Абернетиниң кыйгырыы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Ядыыларның Вашингтонче походунуң удуртукчузу лама Ральф Абернетини аш болгаш эрге-шөлээ чок кижилерге дузаламчы көргүзерин чедип алырын оралдашкан дээш америк эрге-чагыргалар кара-бажынга хоругдааны билдингир болгай.

Колумбия федералдыг округтуң кара-бажыңынга чыда кылган медеглелинге Абернети чоннуң ядыы бөлүктериниң хуу-салымын тооп көрбес чоруу дээш АКШ-тың башкарыкчы бөлүктерин киленнээшкин-биле буруу шапкан. «АКШ — шынында улуг чурт. Бүгү американнарга төлептиг болгаш чөптүг чорукту бодаары дээш демисел кезээде берге болуп келген, ынчалза-даа ядыы кижилерниң чурттап амыдыраары болгаш чемнениири дээш демисел конгрессче болгаш күрүнеже барык революстуг ыйыышкынны негеп турар деп чүве мырыңай тода болуп бар чорууру» дээрзин Абернети медеглээн. «Организацияны тургузар, боттарының негелделерин боттандырарын чедип алырын оралдажыр, президентиге болгаш конгресске бижиир, Каттышкан Штаттарда ашка болгаш түреңги чорукка удур чыскаалдарга киржир» деп америк хамаатыларны ол кыйгырган.

Абернети негрлерниң эрге-шөлээ чок чорууңга болгаш күчүлээшкинге удурланыышкынының демдээ кылдыр ашты чарлаан. Чурт чүгле мааң аштаанымны эвес, харын база кандыг-даа буруу чок муң-муң эр, херээжен кижилерниң болгаш бичии уругларның аштап турарын бүзүрээр бөөр дээрзинге мөгейип тур мен» деп ол медеглээн.

КҮШ-АЖЫЛ БИЛЕ КАПИТАЛ

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. Францияның радио дамчыдылга болгаш телевидение эргелелиниң техниктиг ажылдакчылары ажыл соксадыышкынын беш неделяда үргүлчүлеп келген соонда кол негелделерин хандырарын чедип алган болгаш катап ажылдап эгелээн.

Администрация ажылдакчыларының янзы-бүрү категорияларының ажыл төлевирин көвүдедиринге болгаш эң калбак профэвилел эргелерин тыпсырынга чөпшээрешкен.

Телевидениениң чогаадыкчы ажылдакчылары — журналистер, режиссёрлар, артистер ажыл соксадыышкынын үргүлчүлээр бодалдыг, чүге дээрге чазак оларның чамдык негелделерин хандырарындан ойталап турар.

Францияның дааранылга компанияларының бүдүрүлге өөлери шыңгыы чугаалажыышкыннарның түңнелинде дужуп бээр ужурга таварышкан. Бо чылын оларның ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының ажыл төлевирин 10 хуу бедидер, а ажыл төлевириниң эң-не эвээш дээн деңнели 18 хуу бедик болур. Шөлээниң хуусаазын узадырын керээде база көрген.

ИТАЛИЯ

РИМ. «Сан марко» дээр судно тудуунуң заводунда бүдүрүлгени кызырар дээр ооң ээлериниң оралдажыышкынынга удурланыышкынның демдээ кылдыр Трикот хоорайга бүгү ниитиниң ажыл соксадыышкынын чарлаан. Сицилияның болгаш чурттуң өске-даа районнарының көдээ ажыл-агый ажылчыннарын демисел хаара туткан.

Депутаттар палатазында болгаш сенатта Италияның Коммунистиг партиязының парламент бөлүүнүң инициативазын ёзугаар социал хандырылганың реформазын боттандырар болгаш пенсияларны көвүдедир дээш демиселдиң неделязы бүгү чуртка июнь 30-ден эгелээш эртер. Демиселдин неделязын эрттирер дугайында инициативаны Италияның хөй миллион ажылчы чоннары деткиир дээрзинге идегелин партияның удуртулгазы илергейлеп турар.

МЕКСИКА

МЕХИКО. Мексиканың национал автономнуг университединиң 2.500 башкылары ажыл төлевирин бедидерин негевишаан, ажыл соксадыышкынын чарлаан.

Ажыл соксатканнарның удуртукчузу Феликс Барраның медеглээни болза, ол негелдени хандырбас болза, ажыл соксадыышкынынга база 5 муң башкылар каттыжар.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. Өртектер болгаш оруглалар талазы-биле эргелел хоорай транспортунга чорууруунуң хөлезизин улгаттырганын чүүлдүг дээн. Бо дугайында шиитпир августа күштүг болуп эгелээр болгаш ниитиниң транспортунуң бүгү хевирлеринге хамааржыр.

Англияда ажыл төлевирин тооцлу-дүрүм-биле дорайтадып турда, өртектерни аартадырынга кым-даа шаптыктавайн турар. Боттарының амыдырал деңнелин бедидер дээш ажыл соксадыышкынын чорударындан аңгыда демиселдин өске аргалары ажылчы чоннарда чок. Ам Англия демир-орукчуларның ажыл соксадыышкынынга хаара туттурган. Ооң түңнелинде англи демир-оруктарда шимчээшкинниң чартык кезиинден ажыы соксаан. Ажыл соксатканнар ажыл төлевирин бедидер аазаашкынны ийи ажыг чылда манап келгенин медеглеп, негелделерин доп-дораан хандырарын негеп турар.

(СЭТА).

Мурнуу Вьетнамда

ХАНОЙ. (СЭТА). Хостаашкынның Улусчу чепсектиг күштериниң кезектери июнь 26 болгаш 27-де Куангчи можуунуң соңгу талазында Дассыен районда америк сайгон шериглерже халдаашкын кылгаш, 100 ажыг солдаттарны сандан үндүрген, 2 шериг транспорт суднозун суг дүвүнче киирген болгаш ок-чемзек шыгжаан ийи складты узуткаан.

Июнь 24 болгаш 25-те ол-ла можуга Кала чоогунга болган тулчуушкунга 60 хире америк солдаттарны чыскаалдан үндүрген.

Июнь 28-те мурнуу-вьетнам патриоттар Кхесань баазадан аткаарлап бар чоруур америк далай чадаг шериглерниң кезектеринче халдаашкын кылган. Ол тулчуушкунга патриоттар далай чадаг шериглерниң чүс хире солдаттарын сандан үндүрген, ийи самолётту болгаш ийи вертолётту дүжүр аткан.

Июнь 21-ден 23-ке чедир Бьенхоа можуга америк болгаш чалча шериглерге удур тулчуушкуннарга хостаашкынның улусчу чепсектиг күштери дайзынның үш батальонун чылча шапкан. Сайгондан мурнуу-чөөн талаже 30 километр ырак Онгкео хемге 6 шериг катерлерин өрттеткен.

Баштайгы түңнелдер

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияда парламент соңгулдазының ийиги бадылаашкынының түңнелинде Национал хуралда 487 олуттарының 485-жин мынчаар хуваашкан:

Францияның Коммунистиг партиязы (ФКП) 34 депутат, чөөн күштерниң федерациязы (ДЧКФ) 57 депутат, янзы-бүрү чөөн бөлүктер 3 депутат, чазак коалициязы 357 депутат, центристер 29 депутат, янзы-бүрү барыын бөлүктер 5 депутат.

Ж. Марше медеглеп тур

ПАРИЖ. (СЭТА). «Нугулдээр, коргудар болгаш хамааты дайынга кордал салган» деголльчу эрге-чагыргалар соңгулданы нугулдээн деп, Францияның Коммунистиг партиязының Политбюрозунуң кежигүнү Ж. Марше медеглээн. Соңгулданың түңнели «деголльчу партияның организастаан калбак сүлчээзиниң доозулганы болган». Коммунистиг партия ажылчын аңгының болгаш тараачыннарның негелделерин камгалаар талазы-биле бодунуң чаңчыл болган политиказын үргүлчүлээр. Ажылчыннарның болгаш демократтыг күштерниң эвилелинден дашкаар демократтыг түңнел чок деп чүвени политиктиг планга бадыткаарын үргүлчүлээр бис. Чаңгыс аай ылаптыг чазак программазынга үндезилээш, бүгү чөөн күштер каттышкан чүве болза, деголльчу партияның ажыглаан нугулдээр, коргудар чоруу эвээш чедиишкинни чедип алган турар ийик дээрзин Ж. Марше демдеглээн.

Съездиге белеткел

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-ның корреспондентизи Л. Ядрошниковтуң дамчытканы:

АКШ-тың президентиниң албан-дужаалынга кандидатты депшидери-биле республиканчы партияның август 5-те Найами Бичиге (Флорида штат) ажыттынар съездизиниң делегаттарының айыыл чок чоруун хандырары-биле ок өтпес хепти кедер, оптика хараалдыг винтовкаларны, хол бооларын, карак чажы төгүлдүрер газтыг гранаталарны ажыглаар деп турар.

Майами Бич хоорай чагыргазы ол херекселдерни садып алырынга, а ол ышкаш съезд эртер бажыңны долгандыр ийи метр бедик херимни тударынга хөреңгини шагда үндүрүп берген.

Ол ортулук хоорайның районнары-биле харылзаа оруктарының көвүрүглеринге болгаш эртер черлеринге таңныылдарны тургузарын айыыл чок чорукту хандырарының системазынга база көрген.

Тус чериң полициязының начальниги съездиге белеткелдиң дугайында планнарны сөглеп берген. «Хоорайның кудумчуларынга бүзээлелди тургузарынга танкылар хамыктың дээре иделгелдиг болбайн аан, ынчалза-даа ындыг чорук полицейжи күрүнеге сагындырып келир. Америка дугайында делегейде бодалдарга ол үндезини-биле чөрүшкек болу бээр» деп начальник чугаалаан.

РЕЙКЬЯВИК. Исландияның чурттакчылары июнь 24-те чурттуң найысылалынга НАТО Чөвүлелиниң ажыттынган сессиязының киржикчилерин НАТО-га удур чыскаалдар болгаш митингилер-биле уткаан.

Аныяктарның НАТО-га удур конференциязынга киржири-биле келген грек эмигрантылар болгаш НАТО-га удур Норвегиядан келген демиселчилер НАТО-га удур көдүрлүүшкүнге кирипкен.

ЧУРУКТА: НАТО-нуң даштыкы херектер министрлериниң хуралының болуп турганы университеттиң бажыңының чанынга чыскаалчыларны полицияның тарадыр сывырарын оралдажып турары.

АП—СЭТА-ның фотозу.

Вашингтонче походтуң түңнели чүну көргүскенил?

Вашингтонда Линкольнуң тураскаалының чанынга ядыыларның хоорайжыгажы үр эвес үеде турган. АКШ-тың чазаа оларга удур шериглерни болгаш полицияны чоруткан. Дижинге чедир чепсегленген солдаттар болгаш карабиннер, карак чажы төгүлдүрер бомбалар болгаш докпак ыяштар туткан полицейжилер ядыыларның хоорайжыгажынче чаза таварып киргеш, ону үрегдээн. Хоорайжыгаштың чүс-чүс чурттакчыларын болгаш ядыылар походунуң удуртукчузу Ральф Абернетини тудуп хоругдаан. АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери америк улустуң ядыы бөлүктериниң негелде, херелделерин шуут-ла тооп көрбес чоруун көргүскен.

Каттышкан Штаттар — капиталистиг делегейниң эң-не байлак чурту. Америк көдээ ажыл-агый чем продуктуларның элбек шилин хандырып шыдаар. Фабрикалар болгаш заводтар үлетпүр бараанарын элбээ-биле бүдүрүп турар. Бүгү-ле чүве Америкага ындыг болган турар ышкаш кылдыр сагындырып келир. Канчаарга-даа 200 миллион американнарның 35 миллиону коргунчуг түреңги байдалда чурттап турар. Техниканың депшилгези болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези турзажок, АКШ-та ядыыларның саны чүгле кызырылбас эвес, харын улам көвүдеп турар. Монополиялар байып турда, америк улустуң элээн кезииниң ортузунда, ядараашкын улам-на дендеп бар чоруур.

Түреңги чорук бүгү чуртта — улуг хоорайларның чаржынчыг геттоларында, Аппалач дагның районнарында, Мурнуу чүктүң болгаш Ортаакы барыын таланың үнүштүг хевуларында нептерээн. Түреңги чоруктан ак-даа база кара-даа кештиглер магадылаттынмаан.

АКШ-та түреңги чоруктуң дугайында хөй чүүлдерни америк парлалгага бижип, ооң дугайын америк күрүне ажылдакчылары шуугажып-ла турар. Түреңги чорукту АКШ-тың кайы-даа черинге бо-ла көрүп болур. Ону ылаптыг көрүнге карак шилидаа, туран-даа негеттинмес. Америк ядыы дээрге, ажыл чок, азы таварылга-биле ажылдаар, үргүлчү аштап чоруур, бижик билбес, эмчиден дуза дилээр аргазы чок, көдээ районнарда азы улуг хоорайларда хемирикчилер долган чер казанактарда чурттап турар кижи-дир.

Ядыыларның уругларының өзүп доругарының оожуму, өөредилгеге сундуучалының кошкаа, аарыычалы, угаанының кошкаа чемниң четпези-биле тайылбырлаттынар деп, америк «Тайм» журнал бижээн. Ядыыларның уругларының өлүр чоруу чоннуң хандыртынган аңгыларынга бодаарга, оларныындан ийи катап хөй. Ядыыларның туберкулёзтан аарыыры дөрт катап ажыг. Түреңги чорук кандыг-даа идегелди болдурбас, угаан-бодалды бойладып, аажы-чаңны сандарадып турар.

АКШ-тың ядыыларының Вашингтонче походу ол шыдажыр аргажок, араатанзыг байдалга ядыы американнарның удурланыышкыны болган. Ооң киржикчилери амыдырап чурттаар черни болгаш ажылды тып алыры-биле дузалажырынче Джонсоннуң чазаан албадаары-биле америк найысылалга келген. Вашингтонга келгеш, олар 30 чылдарда «аштааннарның походтарының» үезинде тутканы ышкаш, ындыг казанактарлыг хоорайжыгашты тудуп алган. Ам-даа хөй-хөй американнар чер казанактарда түреңги байдалда чурттап турарының фактызын база катап олар ооң-биле демдеглээрин күзээн.

Ийи ай хире үениң дургузунда походтуң киржикчилери боттарының негелделерин тургуспушаан. Ак бажыңның, конгрестиң, министерстволарның эжиинге сыңмарлажып, шудургу туржуп келген. Ынчалза-даа оларны тооп көөрүн кым-даа күзевээн, оларга дуза көргүзерин кым-даа бодаваан. АКШ-тың чазаа болгаш конгрези Вьетнамда дайынынга сундугуп, аңаа он-он миллиард долларны төтчеглеп турар, а социал хереглелдерге хөреңги үндүрүп бээрин олар дүжүнге-даа кирпас.

(СЭТА).

Аджарлар тыва черге Аян тудуп ойнап турлар

Аны-дуңма Аджар АССР-ниң уран чүүлүнүң төлээлекчилери, Күрүнениң Мелитон Кухианидзе аттыг алдарлыг ыры болгаш танцы ансамблиниң коллективи республиканың найысылалынга концерт үндүрерин уламчылап турар.

Аалчыларның хөй-янзы программалыг солун концертин муң-муң кызылчылар улуг сонуургал-биле көрүп, оларның уран талантыларынга хүндүткелдиң бедик үнелээшкинин берип турар.

ЧУРУКТА: грузин улустуң «Чарыш» деп массалыг танцызындан көргүзүгнү херээженнер бөлүү эгелеп тур.

А. АИРНИҢ ФОТОЗУ.

Бистиң маадырлыг аныяктарывыс

Делегейде эң улуг Красноярск ГЭС-тиң үшкү агрегады үлетпүр талазы-биле ажыглалга кирген. Ол чедиишкинде — аныяктарның күш-ажылының улуг үлүү бар. Красноярск ГЭС — 1968 чылда бүгү-эвилелдиң шалыпчы комсомолчу тудуу. Ындыг тудуглар ниитизи-биле ам 96. Ол дээрге Шушенскоеде тудуглар, Украинаның Каховкада суггарылга системазы, Курск областың Михайловкада даг породазы болбаазырадырының комбинады, Волганың автомобиль заводу, Приморск ГРЭС болгаш өскелер-даа болур. Делегейде бирги социалистиг күрүнени тургускан адаларының болгаш иелериниң ээлчээн аныяктар төлептии-биле салгап турарлар.

Дээди өөредилге черлериниң ниитилел эртемнер кафедраларының эргелекчилериниң Бүгү-эвилел чөвүлел хуралынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары П. Н. Демичев чүве чугаалап тургаш, социалистиг ниитилелге өндүр улуг идеалдар «адаларны болгаш оларның оолдарын» каттыштырып турар деп чугаалаан. Социалистиг ниитилелге салгакчылар аразынга чарлыышкын болурунга, бүзүрешпестээринге болгаш эптережиринге социал үндезин чок. «Партия болза аныяктарны совет улустуң коммунизм дээш демиселинге чогаадыкчы, бүдүрүкчү күш кылдыр көрүп турар» деп, СЭКП-ниң Программазында чугаалаан. Коммунистиг партияның, бүгү совет улустуң ол идегелин бистиң аныяктарывыс алдарлыы-биле күүседип турар. Дайынчы-даа, хамааты-даа улуг маадырлыг чүүлдерни олар кылган. Совет Эвилелиниң 11 муң Маадырының 7 муңу — комсомолчулар болгаш комсомолдуң кижизиткеннери болуп турар. Кур черлерни чагырып алырынга идепкейлиг болган 270 аныяк кижиге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан, күш-ажылчы маадырлыг чоруу дээш 330 муң ажыг оолдар, кыстар орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаткан. Ленинчи комсомолдуң тугунда беш орден чайыннап турар, совет аныяктарының ол мурнакчы отрядының хүрээлелинде 23 миллион кижи санаттынып турар, ол болза бистиң чурттуң чонунуң оннуң бир кезии-дир.

Бо чыл совет аныяктарга онза тураскаалдыг — комсомолдуң 50 чыл болур оюнуң чылы-дыр. Үлетпүрге, көдээ ажыл-агыйга, транспортка, эртемге болгаш уран чүүлге улуг чедиишкиннер-биле ол байырлалды уткуурунче аныяк кижилерниң күженишкиннери угланган.

Бо чылын июньнуң 30-де бодунуң улуг байырлалын демдеглээн аныяктарга бистиң күрүневис болза капиталистиг чаңгыс-даа күрүнеде чок болуп турар ындыг эргелерни тыпсып берген. Бистиң аныяктарывыс даартагы хүнүнге бүзүрелдиг, олар халас өөренип турар, күрүнениң болгаш хөй-ниитиниң ажыл-херектерин башкарарынга олар киржир эргелиг, эң-не мурнакчы революсчу теория — марксизм-ленинизм-биле олар чепсегленген.

Билиглерни, культураны, эртемни шиңгээдип алыр талазы-биле кызыгаар чок аргаларны аныяктарга социализм берген. Чамдык чижектер бо-дур: бистиң чуртта эртем ажылдакчыларының чартык кезии—аныяктар, чурттуң дээди өөредилге черлеринде 4 миллион 300 муң студентилер өөренип турар, 400 муң аныяк оолдар, кыстар — Советтер депутаттары, оларның иштинден 182 кижи дээди хоойлужудулга органы—ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттары.

Төрээн чуртунуң, Коммунистиг партияның ол улуг сагыш салыышкынынга харылавышаан, Советтер чуртунуң аныяктары боттарының бүгү күштерин болгаш билиглерин Ленинниң херээнге, коммунизмни тургузарының херээнге берип турарлар.

(СЭТА-ның корр.).

Аныяктар чүнү чугаалажырыл?

Аныяктарның болгаш студентилерниң IX бүгү-делегей фестивалы бо чылдың июль 28-тен август 6-га чедир Софияга болуп эртер.

• • •

Фестиваль кол болуушкуннары — маадырлыг вьетнам улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының манифестациязы, араб чурттарның, Латин Американың, Португалияның, Испанияның, Грецияның аныяктарының делегациялары-биле ужуражыышкыннар, аныяктарның эргелериниң дугайында конференциялар.

• • •

Фестивальга келген бүгү аныяктарга Болгарияда 16 улут бажыңнарны тудкан. Оларның эң улуу «Гара искыр» деп хоорайжыгашка 7 муң делегат, «Диана Бадка» 900 спортчулар чурттаар.

• • •

Бир эвес бир кижи фестивальга болур бүгү концерттерни шуптузун көөр дээр болза аңаа 5 чыл херек апаар.

• • •

Фестивальдың 30 муң киржикчилеринге 400 янзы национал чемнерни белеткээр.

• • •

Делегей аныяктарының найыралын болгаш Вьетнамның аныяктары-биле эп-сеткил каттыштырылгазын көргүскен плакаттарның делгелгези база болур.

• • •

Маадырлыг вьетнам аныяктарга чыгган белекти Болгарияның бир самолёду Вьетнамга чедирер.

• • •

Фестивальдың хүннеринде Болгарияга 10 муң туристер кээр.

Эп-сеткил каттыштырылгазы, тайбың болгаш найырал дээш

Парлалганың медээлер агентилелиниң корреспондентизиниң дилээн ёзугаар Бүгү-делегейниң аныяктарының болгаш студентилериниң Софияга болур IX фестивалының дугайында ССРЭ-ниң аныяктар организацияларының комитединиң даргазы Геннадий Яндав тайылбырны кылган.

Совет Эвилелиниң аныяктары делегейниң аныяк салгалының янзы-бүрү чыыштарының идеязын бедик-биле үнелеп турар. Делегей аныяктарының фестивальдары тайбыңны болгаш найыралды быжыглаар кыйгырыгларның адаа-биле эртип турар болгай. Амгы үеде ол шимчээшкин чаа утка шынарны алган, фестивальдың кыйгырыында ам «Эп-сеткил каттыштырылгазы» деп чаа сөс немешкен.

«Эп-сеткил каттыштырылгазы, тайбың болгаш найырал дээш!» деп кыйгырыг аныяктар шимчээшкининиң чаа депшилгелиг утканы алганын тодаргай херечилеп турар. Бүгү чурттарның мурнакчы аныяктары империалистерниң чимзениишкиннеринге согуг бээр дээш аныяк салгалдың күжүн каттыштырарын бодунун сорулгазы болдурган. Софияга болур фестивальдың программазында делегейниң бо хүннерги чугула айтырыгларының колдааны таварылга эвес. Ол айтырыгларны чугаалажып көөрүнге совет делегация чүгле киржир эвес, харын кол рольду ойнаар.

Фестивальдың бир хүнүн маадырлыг вьетнам улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының хүнү кылдыр эрттирерин бистер изин-биле байырлап турар бис. Ол хүн бүгү делегацияларның эки-турачы донорларының ханын алгаш Вьетнамче чорудар. Каттышкан Штаттарның чазааның ажелекчи политиказын буруу шаап турар аныяк американнар-биле Вьетнамның маадырларының ужуражыышкыны база болур.

Боттарының чуртунда фашистиг ёзу-чурумга удур демисежип турар Грецияның, Испанияның, Португалияның аныяктары-биле эп-сеткил каттыштырылгазының хүннери база эртер. Эп-сеткил каттыштырылгазы IX фестивальдың кол идеязы, ол дугайында элээн хөй дискуссиялар, форумнар, симпозиумнар болур.

Сөөлгү чылдарда делегейниң аныяк салгалының социализмге сонуургалы канчаар-даа аажок өскен. Ынчангаш бистиң делегациявыс марксисчи-ленинчи революсчу чоруун, делегейге коммунистиг ниитилелди тургузаар дээш чүткүлүн аңаа көргүзер апаар. Фестивальдың төлээлери болгаш аалчылары совет ажылчын ангының колхозчу тараачыннарның, албанхаакчыларның, эртемниң, культураның чогаадыкчы интеллигенциязының, харын бүгү эвилелдешкен республикаларның төлээлекчилери-биле ужуражырлар.

Совет Эвилелиниң нүүрүнден фестивальга баар аныяктарның аразында Бакуда нефть тывыкчызы Сурид Джафар-заде, чурттуң эң эки фрезеровщиги, Москвада «Күш-ажылдың тугу» заводтуң ажылчыны 19 харлыг Александр Катаков, Узбекистанның алдарлыг механизатору Кувандык Абдураззаков, Ленинчи шаңналдың лауреады Юрий Журавлев, Минскиниң башкы институдунуң студентизи Людмила Бакунина, Ленинчи комсомол шаңналының лауреады казак чогаалчы Олжас Сулейманов, бот-тывынгыр артист сески класчы Володя Неверов болгаш оон-даа өскелер баар. Фестивальга баар совет туристерниң саны 650.

Удавас болур фестивальды бистиң делегациявыс Болгарияның болгаш өске-даа социалистиг чурттарның аныяктары-биле аңы-дуңманың байырлалы кылдыр көрүп турар бис. Оларның-биле кады коммунизмниң идеяларын социалистиг тургузуушкунунуң практиказын калбаа-биле пропагандалаар бис.

Фестивальдың программазында амгы үениң эң чидиг айтырыглары кирген деп чугааладывыс. Делегейниң амгы байдалы: социализм болгаш капитализм, аныяктарның эргелери, уругларның дең эргези, кижи болгаш ниитилел, студентилер шимчээшкини, эртемниң чедиишкиннери дээш оон-даа өске айтырыгларга хамаарыштыр семинарлар, форумнар болур. Аныяктар тыыжы эң-не чидиг айтырыгларны чугаалажып көөр болганындан ооң авторитеди бедээн. Мооң мурнунда аңаа киришпейн турган чурттардан безин аныяктар кээр деп турар.

Кижи төрелгетенниң кандыг оруктап (тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң оруу-биле бе азы дайынның, дарлалдың оруу-биле бе) хөгжүүрү аныяктардан хамааржыр. Фестивальдың «Эп-сеткил каттыштырылгазы, тайбың болгаш найырал» деп кыйгырыы чедимчелиг болурунга совет делегация долу бүзүрелдиг.

БАЗА ХАЙЫМ

СПОРТ

Кызылдың «Динамо» командазы-биле Красноярскиниң алюминий заводунуң «Спутник» командазының эш хуузунда ужуражылгазы июль 1-де «Хүреш» стадионга болган. Оюн аажок дүрген темп-биле эгелээн.

Динамочулар оюннуң эгезинден-не халдакчы болгаш чүткүлдүг ойнап турган. Ынчангаш бирги чартыктың 12-ги минутазында шөлдүң ээлери санны ажыткан. Ынчалза-даа аалчылар база-ла өрелиг эртпээн, 17-ги минутада санын деңнештирип апканнар. Оюн-даа чидиглеңген.

«Спутник» команда динамочуларның хаалгазынче атакалап эгелээн болгаш аалчыларның бир халдакчызы күштүг тевиг-биле мячикти «Динамонуң» хаалгазынче чоруткан. Вратарь Николай Корешников ону арай боорда четкеш, азыгже чаштадыр шаапкан. Оон динамочулар үдүр атакалап эгелээн, оюннуң 27-ги минутазында оларның кыдыкы халдакчызы Валерий Назаров бир санны кииргеш, командазын мурнады берген. Бирги чартык ынчаар төнген.

Дыштанган соонда 7-ги минутада аалчылар бир санны киирген. А сески минутада «Динамонуң» төп халдакчызы Павел Голованов «Спутниктиң» хаалгазынче база бир мячикти киирген. Ынчалза-даа аалчылар үндараваан, динамочуларның хаалгазын чоорту атакалап эгелээш, 28-ки минутада «Динамонуң» вратарынга эскет чок, 30 метрден тепкен мячик четкиде чыткан. Ынчангаш «Спутник» аштырыышкындан чайлаан. Сан 3:3 — хайым.

Командаларның кайызы-даа тиилелге чедип алыр аргаларлыг турган, а «Динамонуң» аргалары харын-даа хөй. Ооң халдакчызы Евгений Бурматов 11 метрден ийи шиитпел тевигни безин хаалгаже киирип чадаан.

М. ГАМИДОВ.

ЧУРУКТА: Кызылдың «Динамо» командазы биле Красноярскиниң алюминий заводунуң «Спутник» командазының аразында футболга эш-хуузунда ужуражылгазы.

Е. ЧУРКИННИҢ фотозу.

Редактор К. К. КУДАЖИ

Ногаан театрже чалап тур

Июль 3-те Кызылда культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгында ногаан театрга Аджарияның ыры болгаш танцы ансамблиниң түңнел концерти болур.

Концерт 20 шакта эгелээр. Театрда касса 10 шактан 15 шакка чедир, паркта касса 16 шактан эгелеп ажылдаар.

ЧАРЛАЛДАР.РЕКЛАМАЛАР

«Тыва тудуг» трестиң тудуг эргелелдеринге, үлетпүр бүдүрүлгелеринге болгаш ооң кээргелиг организацияларынга ажылчыннар дүрген негеттинип турар. Дараазында мергежилдиг кижилерни чалап тур:

Дашчыларны, бызанчыларны, шеверлекчилерни, бетонщиктерни, электриктерни, дериг-херекселдер септээриниң слесарьларын, пилорама ажылдакчыларын, чолаачыларны, грейдеристерни, хоолай салыкчыларын, автокрановщиктерни, суургалыг кранның машинистерин болгаш өске-даа тудугжуларны.

Ажыл төлезирин ажылдааның барымдаалап, аккорд-шаңнал нарядтарын ёзугаар болгаш үе барымдаалап бээр. Тускай мергежили чок ажылчыннар тудугнуң өөредилге комбинадынга өөренгеш мергежил чедип ап болур.

Бот ажылчыннарны общежитие-биле хандырар.

Ажылдаарын күзээннер Кызыл хоорайның Красноармейская кудумчузунда 78 бажыңда кадрлар килдизинге, Ак-Довурак хоорайның «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелиниң кадрлар килдизинге болгаш Хову-Аксы суурнуң «Тыва кобальт тудуг» эргелелиниң кадрлар килдизинге келир.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Кызылдың № 35 профессионал-техниктиг училищези 1968—1969 өөредилге чылында дараазында мергежилдер аайы-биле сургуулдар хүлээп алырын чарлап тур:

1. Чазаныкчы-бызанчылар — өөренир хуусаазы 2 чыл.
2. Слесарь-сантехник — —»— —»—
3. Штукатур-будукчулар — —»— —»—
4. Штукатурлар — —»— 1 чыл.
5. Дашчылар — —»— 1 чыл.
6. Тудуг машиналарының база механизмнерин септээриниң слесарьлары — —»— 2 чыл.
7. Электрослесарьлар— —»— 2 чыл.

Училищеге 15—17 хар назылыг оолдар, кыстарны хүлээп алыр. Дашчы болгаш штукатур мергежилдерге 7—8 класстар доосканы, оон аңгыларынга 8 класстан куду эвес билиглиг кижилерни хүлээп алыр.

Өөренири-биле училищеге хүлээп алдынган сургуулдар тускай мергежилди шиңгээдип албышаан, училищеге ниити билигниң ортумак школазын база доозарлар.

Сургуулдар өөренип турган үезинде хүнде-ле үш катап халас чемненир, оларны ажылчын болгаш аңаа кедер хеп, общежитие-биле хандырар.

Бүдүрүлге практиказын эрттирип турган үеде аңаа ажыл төлевириниң 33 хуузун төлээр. Училищеге өөренип турган үеги ниити күш-ажыл стажынга киир санаттырар. Өөредилгезин доосканда оларны «Тыва тудуг» трестиң организацияларынче ажылдадып чорудар. Аныяк специалиске ажылдап баар организациязы шалыңныг шөлээни өөредилге доостуру билек бээр. Ажыл төлевирин училищеге чедип алган разрядынга дүүштүр бээр.

Ажылдап эгелээнде баштайгы үш ай дургузунда доозукчуга ажыл нормазын 40 хуу чиигедип бээр. Ооң дараазында үш айның иштинде норманы 20 хуу чиигедип болур.

Училищени тергиин эки доосканнарны мергежилиниң аайы-биле билиин бедитсин дээш тускай техникумнарже чорудар.

№ 35 училище өөредилге кабинеттерин дерип белеткээн. Техника талазы-биле чогаадылгага сундулуг кижилер тускай бөлгүмнерге киржип болур.

Сургуулдар хостуг шагын Культура бажыңынга болгаш спортзалга эрттирерлер. Культура бажыңында бот-тывынгыр уран чүүлдүң: ырның, ниити ырның, улустуң танцыларының, үрер болгаш улустуң хөгжүмүнүң, шиниң, баянистерниң бөлгүмнери ажылдап турар. Бот-тывынгыр уран чүүлдүң киржикчилери хоорайның болгаш республиканың районнарының организацияларынга концерт көргүзүп, тускай көрүлделерге киржип турарлар.

Спорт залында бокс, хүреш, волейбол, баскетбол, хаак секциялары, мотоциклистер, адыгжылар, шыдыраачылар, чурук тырттырыкчыларының бөлгүмнери бар.

Училищеге киргеннер өөредилге херекселдерин: кыдырааштарны, демир-ужуктерни, карандаштарны, готовальняны, шугумну, тускай болгаш ниити билиг талазы-биле номнарны, спорт хевин алгаш келир.

Өөренирин күзээннер директорнуң адынга бижээн билдиришкинниге дараазында документилерни кожар:

1. Школа доосканының дугайында херечилел (бодун).
2. Төрүттүнгениниң дугайында херечилел азы паспорт.
3. Шеригже келдиртириниң шынзылгазы.
4. Кызылдың № 1 поликлиниказындан эмчи шынзылгазын.
5. ВЛКСМ райкомундан шынзылга.
6. Школазындан характеристика.
7. Ада-иезинден хүлээлге.
8. 3×4 хемчээлдиг 4 фото-чурук.

Билдиришкиннерни август 20-ге чедир хүлээп алыр. Сургуулдарны август 15-тен 20-ге чедир хүлээп алыр.

Училищениң адрези: Кызыл, «Нефть баазазы» деп автобус доктаар чер, телефон — 21-09.

ДИРЕКЦИЯ.

Кызылдың № 3 профтехучилищези Ачинскиниң индустриальдыг техникумунче сургуулдар чорудуп турар. Профтехучилищени доосkaш, ажыл-агыйларга ийи чыл ажылдаан ортумак эртемниг кижилерни техникум хүлээп алыр.

Техникумнуң сургуулдары күрүнениң бүрүн хандырылгазынга турар болгаш стипендиялыг болур.

Техникумга кирерин күзээннер училищениң дирекциязындан айтырып ап болур. Адрези: Кызыл хоорай, Дружба 266. Телефон 20-92.

Сугга саартынары болгаш шаптаныры

Чылдың кандыг-даа үезинде бажыңга сугну дадыгыышкынга ажыглап болур. Шаптаныр чорук организмге дарый салдарлыг: мага-боттуң чамдык кезектерин болгаш бүгү бодун-даа шаптаар. Агаарның температуразы 18—20 градустан, сугнуу 30—32 градустан куду эвес турда, шаптаныышкынны эгелээр. Эвеген чанагаш ийикпе азы ырыктааштыг кижи олбукчугаш кырынга туруп алыр. Чанынга суглуг таазын салыр. Дүктегер аржыылдан азы өске-даа пөстен кылган хол хаптарын өттүргеш, ону эки сы тудуп-тудуп алгаш холга кеткештиң мага-бодун шалыпкыны-биле кургады чоттунар. Холдарны салаа аайынче угландыр чоттунар, а херекти болгаш ижинни бөөлдей чодар. Ооргазын болгаш курлаан аржыылдың уштарындан тудкаш чоттунар. Ынчалдыр шаптанып, чоттунары 2—3 минута үргүлчүлээр.

Шаптанган соонда кеш кызып, кижиге таарымчалыы кончуг кылдыр изиңейни бээр. Ынчалдыр хүннүң-не кылыр, эртенги зарядка соолунде кылыр болза улам эки. Сугнуң температуразын чоорту чавызадыр болгаш сугнуң аңаа-ла температуразынга (15—12 градус) чедер. Кыжын хар-биле шаптаныр кылдыр чаңчыгып алыр болза улам эки, чүгле хар кончуг арыг болур ужурлуг. Оон башка кешти хар-биле бичии шыйбактадыпкан чериңерже халдавыр кире бээр чадавас.

Саартынар чорук организмге кончуг салдарлыг. Саартынар сугну баштай 32—33 градус чедир чылыдып алыр, чоорту оон температуразын 25—15 градус чедир кудуладып болур.

Чанагаш кижи чылыг суглуг ваннага азы тазка туруп алгаш суг-биле саартынар ийикпе азы душ адаанга туруптар. Оон соонда кургады чоттунар. Эът кызып, изиңейн бээр кылдыр шалып-шалып дүрбүттүнер.

Хүннүң-не ынчалдыр кылыр. Ынчан кижи аңаа дижин аштаары, дыраныры, чүлүттүнери мышкаш чаңчыга бээр.

Биче када соок суг-биле шаптанырының организмче салдары кандыгыл?

Серииң азы соок суг-биле шаптаныры, саартынары хамыктың мурнунда кижиниң кежинге салдарлыг: оларның салдарындан кеш дамырлары тарлаар, мага-боттуң даштыкы талаларының ханы иштики органнарже колдап баар. Ол чылыгны камгалаарынга арганы бээр. Бир эвес сооктуң салдары үргүлчүлээр болза хандыр органнардан чылыг хан кешке кээр. Дамырларының тарлаанындан хан базыышкыны бедиир, судал кагары оожумнаар. Дамырлар биче када тарлааның соонда олар алгып эгелээр. Ооң уламындан кижи изиригип, кеш кызып кээр. Хан базыышкыны чавызаар. Соок элээн үр болгаш чидиг дээштиг болур болза чем продуктуларының дүрген хайылганының болгаш бүдүмелдер солчуушкуннарының бедээниниң удамындан организмче чылыг ажылдаары күштелип эгелээр.

Ынчангаш хан дамырлары хөделиишкинге турар. Бүдүмелдер солчуушкуну экижир, шыңганнарның ажылы көвүдээр, нерви системазының оттуушкунуу күштелир. Кижи сергелең, шырай кирер, оон ажылгыр чоруу бедиир болгаш шаг-шинек чок болуру чидер.

Дадыгыышкынны чылдың чылыг үезинде эгелээр болза эки. Организм чоорту дадыккаш температураның солчуушкуннарын, ылаңгыя күскү дошкуун айларда белен аарыгларга таварышпас.

Дадыгыышкынны бичезинден эгелээр болза эң ажыктыг.

Ындыг дадыгыышкынны кылып чораш боттарының кадыкшылын үр чылдарда камгалап алган назыдай берген кижилерни хөйнү билир бис.

РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

КИНО

ИЮЛЬ 3-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Дагга сегиржип алыышкын» 10, 11.45, 1.30, 3.15, 5, 6.45, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Дагжа-да, там-там» 10, 12. «Соңгада кыс» 1.30, 3.46, 5.40, 7.35, 9.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кадыг тоорук» 4.30, 6.30, 9.15 шактарда.

редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин—Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, харысалгалыг секретарьның 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 23-54, агитация болгаш пропаганда килдизиниң 37-13, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64 чагаа, база совет тургузуг килдистериниң 21-27 информация килдизиниң 20-60 бухгалтериязының 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлалга эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин — Кравченко кудумчузу, 1). ТС—00908